

Àmbit Administració de justícia

CENTRE D'ESTUDIS JURÍDICS
I FORMACIÓ ESPECIALITZADA

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia

Ausiàs March, 40
08010 Barcelona
TEL. 93 207 31 14
FAX: 93 207 67 47

D O C U M E N T S D E T R E B A L L

INVESTIGACIÓ

(Ajuts a la investigació, 2004)

Valors ètics per a l'excel·lència professional dels jutges

Autors

**Begoña Román i Maestre
Jordi Giró i Paris**

Any 2004

El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada ha editat aquesta recerca respectant el text original dels autors, que en són responsables de la correcció lingüística.

Les idees i opinions expressades en la recerca són de responsabilitat exclusiva dels autors, i no s'identifiquen necessàriament amb les del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

Avis legal

Els continguts d'aquesta investigació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 Espanya de Creative Commons, el text complet de la qual es troba disponible a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>. Així, doncs, se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sempre que se citi l'autor del text i la font (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada), tal com consta en la citació recomanada inclosa a cada article. No se'n poden fer usos comercials ni obres derivades.

Resum en català:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/deed.ca>

“Un poder sense justícia condueix a la corrupció i a la tirania; una justícia sense poder, a la impotència i a la submissió”

B. Pascal

INDEX

Introducció

Primera Part

Capítol 1: La ètica professional: els mínims i els màxims

Què és ètica professional

- 1.1. Ètica de l'individu, ètica de l'organització i ètica professional: la compatibilitat
- 1.2. La qüestió de la qualitat: la intersecció entre professió i organització
- 1.3. Els mínims morals que tot jutge ha de garantir
- 1.4. L'autoregulació

Capítol 2: Els valors claus de l'excel·lència professional

- 2.1. Ser just: oferint solucions raonades i raonables a tots els implicats.
- 2.2. Imparcial
- 2.3. Independent
- 2.4. Atent a l'escolta
- 2.5. Ràpid
- 2.6. Eficient en l'ús dels mitjans
- 2.7. Accessible i amable
- 2.8. Obert a la realitat social, a les seves tendències i canvis
- 2.9. Conscient de treballar en equip dintre d'una organització amb vocació de servei
- 2.10. Valent en la presa de decisions

Segona Part

Capítol 3 Estudi de camp

- 3.1. Metodologia
- 3.2. Desenvolupament del treball de camp
 - 3.2.1. Anàlisi i estadística
 - 3.2.2. Resultats

Conclusions

Bibliografia

Annexos

VALORS ÈTICS PER A L'EXCEL·LÈNCIA PROFESSIONAL DELS JUTGES

INTRODUCCIÓ

Com a professors d'ètica especialment interessats en les ètiques professionals i aplicades a entorns organitzatius, seguint l'esperit amb el que va néixer Ethos Ramon Llull, volíem conèixer la responsabilitat ètica en la professió judicial i el grau de consciència que d'ella tenen els jutges.

La professió de jutge no podia romandre aliena a la demanda de reflexió crítica a la que es veuen sotmeses les professions avui en dia. Molts són els factors que influeixen en aquesta reconsideració de les professions:

- a) L'autoregulació de les professions i el perill de corporativisme dels col·lectius professionals (col·legis, associacions, etc.) quan aquella és laxa.
- b) La major consciència dels drets del usuaris, també, per tant, dels usuaris de la justícia.
- c) La necessitat de respondre, davant la societat de determinades actuacions no sempre legítimes ni, per tant, autènticament professionals, de alguns jutges dels que s'ha fet molt de ressò mediàtic en els darrers anys.

Aquests factors, entre d'altres, han exigit als col·legis professionals la consideració o reelaboració, si els tenien, dels codis deontològics, l'explicitació d'aquells mínims morals exigibles a tot professional per no ser titllat de negligent i donar un servei amb garanties de professionalitat, i l'explicitació de la qualitat en la recerca de l'excel·lència.

La professió de jutge també s'ha de replantejar la seva ètica professional i fins quin punt el sistema judicial permet perseguir-la amb eficàcia o fins quin punt dona motius per a la desmoralització.

En aquest treball ens hem proposat els següents objectius:

- a) Recuperar el concepte d'ètica professional dels jutges, explicitant els seus compromisos, la seva responsabilitat social, tot recordant la necessitat de discussió sobre el tema i sobre la formació en aquests valors.
- b) Explicitar els valors ètics que permeten l'excel·lència professional dels jutges.
- c) Conèixer l'estat de la qüestió: esbrinar la consciència que els futurs professionals i la dels que ja l'han exercit durant uns 8 anys tenen dels valors requerits per dur a terme una funció de qualitat.
- d) Proposar mesures professionals i organitzatives per promoure i dinamitzar l'excel·lència professional dels jutges.

Aquest treball consta de dos parts:

1. En una primera part, la més extensa, trobem dos capítols. Al primer exposem què i perquè una ètica professional. Al segon explicitem i expliquem aquells valors, actituds i aspiracions, que necessàriament ha d'encarnar un jutge en el seu exercici professional perquè aquest sigui, mes enllà de no negligent acomplint una certa deontologia, una aposta per l'excel·lència. En aquest segon capítol descrivim i fonamentem aquests valors. Acabem amb suggeriments de polítiques organitzatives i recomanacions per coadjuvar a la vigència dels valors ètics de i en les professions jurídiques que afavoreixen la excel·lència professional.

2. En una segona part es presenten les conclusions de l'estudi de camp a partir d'una enquesta sobre aquells valors realitzada a 27 d'entre els 52 jutges que estan a l'Escola Judicial, a Barcelona, rebent la formació inicial. El formulari, un xic més extens, també es va enviar, mitjançant el Consejo General del Poder Judicial, a la primera promoció de jutges formada en aquella Escola i que ja porten 8 anys d'exercici, però només vam rebre una resposta.

El nostre treball no pretén ser només explicatiu què sigui l'excel·lència professional del jutge, ni mostrar l'estat de la qüestió entre els futur i joves professionals, volem coadjuvar a la moralització dels professionals suggerint allò que, estan a les seves mans, poden canviar. Perquè està en joc la seva qualitat professional en particular, i la reputació i credibilitat social de la professió en general, amb totes les conseqüències personals i socials que això comporta per al món de la justícia.

Primera part.

CAPÍTOL 1. LA ÈTICA PROFESSIONAL: ELS MÍNIMS I ELS MÀXIMS

1.1 Què és ètica professional?

De tota professió que pretengui credibilitat i legitimitat social cal, partint del paradigma aristotèlic de la definició de les activitats, explicitar la finalitat intrínseca que persegueix separant-la d'altres finalitats més extrínseques. Cal, per tant, explicitar la seva raó de ser, la seva missió. Aquesta finalitat ens proporciona el criteri ètic i de qualitat per jutjar el exercici professional de correcte/incorrecte, excel·lent/negligent.

L'ètica civil o cívica és la reflexió filosòfica sobre els criteris que possibiliten la convivència pacífica de ciutadans amb diferents morals. Aquesta ètica es limita a posar en relleu allò comú en les diferents morals, és a dir, les adhesions personals des de les que es pretén orientar el *obrar humà*.

És per això que l'ètica civil és una ètica *mínima*¹, perquè no dicta *totes* les normes a seguir, sinó només -és un "només" de modèstia, que no de falta d'importància- aquelles normes exigibles a tots els ciutadans per crear una convivència *pacífica*, és a dir, la pròpia d'una societat que respecta els éssers humans, éssers amb deures i, en conseqüència, amb drets -béns indispensables, primaris i prioritaris, per poder viure humanament-.

Ja que aquesta convivència només és possible en un context de justícia, també es denomina a l'ètica civil *ètica de la justícia*; i com la justícia és un *deure exigible* a tots, resulta que l'ètica mínima o civil és una ètica *deontològica* aquella que promulgarà com a contingut essencial els drets humans.

D'aquesta manera, l'ètica civil, a l'ésser una ètica deontològica que parla de *deures* exigibles a tots els ciutadans, és una ètica de la *convicció*, perquè els

¹ CORTINA, A: *Ètica mínima*, Madrid, Tecnos, 1986.

drets humans són valors *prima facie* el respecte convençut del qual és el principal motor de l'acció. Però també és una ètica de la *responsabilitat* aquesta ètica mínima, ja que del fet ineludible i contundent de viure en un món amb recursos limitats i ser l'humà finit i també limitat, no quedarà més remei que prioritzar uns drets sobre altres segons els contextos.

Així doncs, des de la presa de decisions que el *marc referencial i procedimental* que l'ètica civil ha de generar, podem trobar diferents ètiques de màxims en convivència en societats moralment plurals. En efecte, una vegada es respecten els mínims, les decisions concretes que un grup nacional, per exemple, prengui davant un problema amb el que s'enfrontin com a ciutadans, poden variar de les decisions que prendria un altre grup seguint les mateixes pautes de l'ètica civil mínima. La diferència entre les decisions dependrà no només dels contextos econòmics, socials, polítics, històrics, sinó també de les *ètiques de màxims* que tinguin els ciutadans i per les quals es diferencien d'altres.

L'ètica civil és una ètica mínima que pretén parlar del correcte i just però sense esgotar el tema del bo, del que planifica a l'ésser humà, és a dir, de la felicitat; aquesta seria l'objecte de l'ètica de màxims.

Així doncs, l'ètica de màxims és la reflexió filosòfica sobre els criteris que, una vegada garantida la convivència dels ciutadans, propugni un determinat estil de vida bona, de vida feliç; aquí bo és més que correcte o just, és allò desitjat com a font de *satisfacció personal*.

L'ètica cívica o de mínims té per contingut els drets humans , els bens prioritaris, universals, transcendents i sostenibles que qualsevol humà necessita per buscar la seva vida bona. Els drets humans són les condicions de possibilitat de tot voler que no podem deixar de desitjar -desig necessari però no suficient-, més el desig de felicitat no ho viu com *satisfactori* perquè, seguint l'etimologia llatina, no fa prou.

Com veiem, tota ètica de màxims ho és, alhora i en tant que ètica, de mínims, doncs una felicitat injusta és un absurd moral al ser la felicitat, per definició,

vida bona. Però més enllà dels mínims de justícia, més enllà de la convivència, s'inclou una aposta per una concepció determinada de la felicitat i es promulguen opcions concretes per una vida *plena*. Per aquest motiu també es denomina a les ètiques de màxims *ètiques eudemonistas* o, a l'ésser la felicitat la finalitat que tot ésser humà desitja, *ètiques de finalitats, teleològiques*.

Aquest tipus d'ètica també rep el nom de *conciliatòria*, ja que *convida i aconsella* -encara que no es limiti a això, ja que una vegada assumida la invitació i el consell exigeix determinades obligacions-, des de l'experiència viscuda i transmesa, a seguir els seus preceptes. La diferència entre les diverses ètiques de màxims raurà en el contingut de la felicitat -autoperfecció, salvació, plaer, utilitat social, etc.-.

Més enllà del *fonament* estrictament racional propi de l'ètica civil o mínima, en l'ètica de màxims es troba una *justificació*, laica o religiosa, que va més enllà de la raó però mai contra ella, tret que renegui del seu caràcter ètic-, justificació clarament dependent de la narració biogràfica de persones i cultures. Tal justificació religiosa o laica de l'ètica de màxims assumeix, com la seva part racional, el fonament de l'ètica mínima o civil, però va més enllà de la raó a arguments d'un altre tipus la força de convicció del qual rau en motius de tipus més personal que estrictament racionals.

Així doncs, una moral de màxims suposarà l'adhesió al conjunt de criteris, codis i judicis pels que les persones orienten o pretenen orientar la seva actuació concreta una vegada feta l'opció per un estil de vida bona o felicitante.

L'ètica professional és la reflexió filosòfica sobre els criteris que, una vegada garantida la convivència dels ciutadans per l'ètica civil -marc de referència de tota ètica professional-, han de regular les accions en els contextos concrets de les àrees professionals. L'ètica de les professions reflexiona sobre les finalitats que legitimen una activitat professional, finalitat que és el bé o servei que una professió rendeix a la societat. D'aquesta manera, la bioètica, per exemple, pretén orientar el bon fer dels professionals de la salut, al·ludint als béns intrínsecs que l'exercici de la seva activitat -i només ell- proporciona, tant als

usuaris dels serveis de salut -assistència sanitària-, com als mateixos professionals -satisfacció de l'ànnsia de saber, satisfacció pel treball ben fet-².

El codi deontològic està sotmès al canvi, i en no ser un codi jurídic, sinó ètic, no pot imposar-se per coacció externa forçant la consciència dels individus que l'han d'assumir. El món de les professions, arran del ràpid canvi fruit del desenvolupament tecnològic i l'ampliació del saber, requereix contínuament de la tensió dialèctica entre el marc de referència de l'ètica civil, els coneixements, els recursos econòmics i el llarg etcètera de factors a tenir en compte per fer bé la feina que un *ha de* fer.

L'ètica professional és un marc reflexiu sobre les finalitats -béns-, drets i deures dels destinataris o usuaris i dels professionals, que es concreta en un codi, en un conjunt de normes, compromisos i valors. L'ètica professional és així el conjunt de criteris, valors, responsabilitats i compromisos pels que les persones que exerceixen un determinat ofici orienten o pretenen orientar la seva actuació concreta. Aquesta ètica professional pot canviar segons els països o les èpoques, i només serà legítima en la seva tenacitat, dins del marc global de l'ètica civil, per complir bé amb la feina, aconseguint les finalitats intrínseques -el bé- de la professió.

En l'ètica professional s'aprecia amb claredat l'acoblament entre ètica de mínims i màxims, entre conviccions i responsabilitats. En efecte, en l'ètica professional s'al·ludeix a l'essencial d'una professió, la seva essència, les seves condicions de possibilitat, els seus compromisos i les responsabilitats mínimes a assumir; però si a l'exercici concret, a la pràctica quotidiana, el professional es limita a això, a no ser negligent en el treball -que és un deure- es reduiria al compliment dels mínims sempre necessaris, la seva tasca serà sempre insuficient. El treball *excel·lent* demanda el màxim del professional, vocació, plaer, passió, quelcom aconsellable i mai exigible.

² A. Hortal i J.EL Fernández (Coord): *La ética de las profesiones*, Madrid, Universidad Pontificia de Comillas, 1994.

1.2 Ètica de l'individu, ètica de l'organització i ètica professional: la compatibilitat

Cal destacar que l'ètica personal ha de ser present en totes les altres ètiques, la cívica, la professional i l'organitzativa. Aquestes ètiques no són compartiments estancs, el nucli és la persona i aquesta sempre és la mateixa. El que està en joc és la "salut" de la persona, ja que aquesta és *una* davant diferents contextos i responsabilitats. Històricament s'ha confós l'ètica professional amb l'ètica personal del jutge. Així era, i era lògic, quan el jutge (pràcticament fins al s. XIX) no havia de fonamentar la sentència i era la persona del jutge i la seva moral privada, personal, qui donava credibilitat i autoritat a aquella sentència³.

Ètica personal no significa aliena a la legitimitat. Creure que en la intimitat un pot fer el que vulgui és un equívoc que s'origina a partir de dos errors previs:

- a) L'error legalista de creure que legalitat i legitimitat són el mateix i que, per tant, pot un fer el que vulgui perquè no existeixen deures jurídics cap un mateix, ni per tant, tampoc deures ètics. I això no és cert: no és indiferent a l'Ètica viure narcotitzat, desaprofitar les capacitats i talents personals, malgastar el temps, no vetllar per la pròpia salut, etc.
- b) L'error voluntarista que es basa en el següent fals sil·logisme: ho havia de decidir, ho he decidit, per tant, és correcte. No és suficient amb la decisió personal perquè la decisió sigui correcta, aquesta ha de passar la prova de la universalització no contradictòria, també en els aspectes més íntims de la vida privada.

En el context privat prevalen les ètiques de màxims, i en els contextos professionals i organitzatius hem de forjar el respecte i la convivència entre diferents maneres de pensar i viure. Ara bé, ningú abandona la moral personal fora de l'hospital, del despatx, de l'aula, etc., tampoc oblidem que les motivacions a l'hora de treballar, amb freqüència, són motivacions privades: fama, diners, prestigi, plaer, autorrealització de la persona, etc. Segons

Aristòtil, fer bé les coses requereix realitzar-les amb cert plaer. Però el plaer no és el motiu que legitima el que fem -segurament les guàrdies de l'hospital, o la correcció d'exàmens no causen plaer -, el que ho legitima és la qualitat del servei ofert, independentment d'altres motivacions.

En efecte, la legitimitat professional no rau en la felicitat del projecte de vida personal, sinó en la *qualitat* del servei que s'ofereix. L'Ètica professional comporta una activitat reglada que inclou obtenir un títol, donar el millor servei possible, reciclar-se optant per una aposta per la millora contínua, etc. Així doncs, l'ètica de la professió té com a finalitat legitimadora la qualitat, i en la qualitat conflueixen molts factors: satisfacció de l'usuari, estat del coneixement dels professionals, valoració, per part dels mateixos professionals, dels serveis que ofereixen, estat de la investigació, possibilitats que ofereix l'organització des dels seus recursos limitats de permetre la recerca de l'excel·lència, i l'eficàcia obtinguda amb aquests recursos.

Com veiem, en l'ètica professional concorren un vessant personal i una altra de comunitària. Així, per exemple, malgrat el fet que l'objecció de consciència afecta a l'Ètica professional, té el seu origen en l'Ètica personal; o el mateix estil personal a l'hora de fer les coses prové de l'Ètica personal. També existeix un vessant comunitari: quan un professional es mou en un entorn professional, pertany a una comunitat reglada i científica que l'accepta, protegeix o limita, segons els casos. Tot això requereix un equilibri entre el professional i el privat.

La finalitat que legitima l'ètica de qualsevol organització és la qualitat del servei. Però ara la qualitat reuneix diverses professions, molts individus, usuaris, consells d'administració, comarques en la que s'exerceix, i tot això en un entorn econòmic concret i molt determinant.

Per altra banda, en tota ètica professional hi ha uns mínims de obligatori compliment, una deontologia professional que, com la paraula diu, són els deures exigibles a tota persona que vulgui exercir la professió i no ser titllada

³ Vid. MALEM SEÑA, J.F: "¿Pueden las malas personas ser buenos jueces?", *Doxa* (24) 2001, pp. 5-59:

de negligent. Però hi ha una manera més personal de viure la professió, de conciliar-la amb la vida personal, amb les expectatives sobre la carrera professional i el propi desenvolupament; i de viure-la segon com en quines organitzacions i quines relacions personals i oportunitats es donin en aquelles. És llavors quan parlem de màxims, de excel·lència professional, excel·lència que no es pot exigir, perquè és relativa a cadascú, però que cal promoure per tenir als professionals motivats, "alts de moral". Perquè una cosa és que no es pugui exigir i una altra que, donada la responsabilitat que tenen en la societat que els necessita, no ens calguin, en el cas que ara ens ocupa, jutges excel·lents. I, per últim, cal explicitar en l'organització quins són aquests mínims i màxims a promoure, a incentivar, entre els seus professionals.

Forjar una ètica organitzativa requereix, entre altres, dels següents factors:

- a) Una *cultura corporativa*, que no és el mateix que la suma d'estils personals. Una cultura tal pretén explicitar el que es vol aconseguir com organització i com es vol aconseguir, és a dir, quin és l'estil pel que es vol caracteritzar i, si fos necessari, distingir dins del sector. I tot això no s'aconsegueix més que comptant amb els individus que integren l'organització; per a la qual cosa cal generar un sentiment de pertinença a l'organització.
- b) *Un codi ètic* és un instrument per conèixer el tipus de conducta que l'organització espera del seu personal; ara bé, com parlem d'ètica cal que el codi no es converteixi en un reglament jurídic intern: I per aquesta adhesió voluntària es requereix formació i cura, no solament del client, sinó també de la gent que allà treballa.
- c) Democràcia participativa, per a la que són necessaris fòrums de discussió on el conflicte es concebut com símptoma de creativitat i de confiança en el canvi i la millora.

Com compatibilitzar l'ètica personal, la professional i l'organitzativa? L'ésser humà no és unidimensional i la gestió de la pluridimensionalitat, si bé complicada, és l'únic camí de què disposem. D'altra banda, conèixer el grau d'implicació personal i professional d'una persona en una organització no és

una cosa tan complexa, preguntes com ara què espera de tu l'organització i t'agrada? què espera de tu l'organització i no t'agrada? què t'agradaria que esperés de tu l'organització i no espera? Ens donen informació sobre l'estat de la conciliació entre totes aquestes ètiques.

1.3. La qüestió de la qualitat: la intersecció entre professió i organització

La reflexió sobre l'ètica professional dels jutges és especialment important en una tradició, com l'espanyola, que ha passat, des del s. XIX, a no fer més que referències retòriques a la responsabilitat del jutge, després d'haver fet descansar l'ètica professional en la mera moral privada⁴. I és que l'aplicació de la llei implica molts valors morals com els que en aquest treball explicitem, però aquesta explicitació requereix d'exercicis reflexius sobre què s'espera del jutge en un Estat de Dret.

S'arrossegueu lastres del passat, on un jutge no només ha de ser just, sinó aparentar-ho. En molts o estats encara se'ls demana als jutges portar una vida privada decorosa (i no poden ser homosexuals o visitar un casino). Encara algú defensarà un positivisme jurídic que no vol assumir el "vessament" moral que hi ha en la interpretació del fets i en la subsumció del cas en una norma o en altra.

Per altra banda, donat el perill inquisitorial que pot suposar un malentès comitè de bones pràctiques, i davant del perill de corporativisme fruit d'una autoregulació massa laxa i insuficient, pot ser no està de més dotar de contingut aquelles fórmules ("fer justícia", "donar un servei de qualitat", etc.) i assumir que la pràctica professional del jutge ha de exigir una ètica professional, no una de personal que és i pot ser molt plural, i dotar-la de contingut, de mínims i de màxims.

⁴ MALEM SEÑA, J.F: "¿Pueden las malas personas ser buenos jueces?", *Op.cit.*

Cal formar als professionals en un valors de la professió, i educar a la ciutadania sobre el que pot esperar de la justícia i dels jutges. Per dur a terme aquesta pedagogia de la ciutadania els propis professionals han d'acordar i fer públic, a partir dels seus valors, què poden esperar d'ells.

En paraules d'un jutge:

“Son dos las funciones que a la justicia –a los jueces- nos corresponde asumir: estamos llamados a la realización de la justicia; concebida como manifestación del poder (auctoritas) del Estado, pero estamos obligados a ejercerlo –mejor, a prestarlo- en clave de servicio a sus destinatarios, que dejan de ser los beneficiarios-justiciables para configurarse como “usuarios””⁵

És fonamental definir els fins que ha de perseguir el jutge, definir què es pot esperar d'ell, perquè la qualitat té a veure amb la satisfacció de les expectatives, i aquestes poden ser legítimes o no, fundades o infundades. És una expectativa infundada que algú jutgi des de la seva moral personal al jutge i vulgui que aquest tingui un comportament i una opinió determinada respecte a determinats temes,. El jutge, com a ciutadà més en un món plural, té el dret d'adherir-se a qualsevol moral personal, sempre que aquesta no atempti contra l'ètica cívica que, en tant que jutge al servei del ciutadà i en tant que ciutadà, no pot deixar de respectar i promoure.

Per això no és el mateix que un jutge sigui homosexual, o crític amb la moral predominant del moment, que s'associï amb moviments nazis⁶. En el primer cas el jutge té dret a la seva llibertat, a la seva vida privada, i a no ser discriminat per raó de la seva tendència sexual, malgrat no agradi a la moral social predominant. El segon cas és no només anticonstitucional, per defensar la superioritat racial d'un col·lectiu i discriminar a d'altres, sinó que atempta contra els drets humans, siguin o no reconeguts per la constitució que el jutge promet servir en el seu exercici professional. En aquest segon cas, no es tracta només d'una contradicció jurídica, on es defensa professionalment la

⁵ TOMÁS Y TIÓ, J.M: “Judicatura”, en CORTINA ORTS, A (Coord.): *Diez palabras clave en ética de las profesiones*, Estella, Verbo Divino, 2000, p.178.

⁶Seguim exemples de MALEM SEÑA, J.F: *Op. Cit.*

constitució i privadament s'atempta contra ella, és també un atemptat a l'ètica professional del jutge.

El jutge ho és per aplicar la llei, com ho feien el jutges en el règim nazi, i com ho fan també els jutges en un sistema totalitari. La pregunta de fons és en què consisteix ser un bon jutge. Aquí no parlem des del relativisme (segons el qual tota opció moral és vàlida i igualment vàlida), ni creem que el jutge s'hagi d'amotllar a les morals predominants, fins i tot a vegades haurà de criticar-les i anar-hi, amb sentències valentes, en contra, per a la qual cosa les ha de conèixer per entendre les raons que esgrimeixin les parts que a ells s'adrecen.

Volem parlar de l'ètica professional que es legitima en el servei a la justícia, entesa com la defensa i promoció dels drets humans, contingut de l'ètica cívica i reconeguts constitucionalment. Parlem doncs des de la convivència pacífica que permet el pluralisme, per qual no tota opció moral és vàlida ni igualment vàlida.

Ara bé, aquesta és una qüestió que, al nostre parer, ha quedat sovint arraconada per diferents raons que a continuació exposem:

1. Per la presència d'un positivisme jurídic que només exigeix al jutge la mera aplicació de la llei.
2. Per la presència d'un moralisme ideologitzant, en sentit despectiu, que suposa el vessament de una moral determinada, convertint la justícia més en l'exercici de un poder privat que en un servei públic, mancant-li per això a aquell poder la legitimitat (al trair les fons de les que emana el poder) i l'autoritat moral.

En nom d'una autoregulació professional eficient en un Estat de Dret, amb fonamentacions ètiques com son els drets humans reconeguts en els principis constitucionals, cal recordar quin són els valors de l'ètica professional del jutge per garantir qualitat i promoure la necessària confiança en la seva actuació. I aquesta explicitació és convenient per dos motius:

- a) Es dona transparència i consens a la professió en general, no deixant en mans del sentit comú, donant-lo per suposat, el cos de valors mínims que el jutge ha de promoure i respectar.
- b) Perquè s'educa a la ciutadania sobre quin són els criteris des dels quals jutjar el que es pot esperar dels jutges.

Així doncs, l'ètica professional que aquí volem explicitar parteix de les següents bases:

- a) El jutge ha de vetllar per la convivència pacífica i per l'ètica cívica dels ciutadans als que serveix.
- b) Cal respectar la pluralitat de les ètiques de màxims dintre de la convivència pacífica que proporciona el marc jurídic i el de l'ètica cívica.
- c) Que l'ètica professional del jutge és una ètica crítica universal, que és l'ètica cívica, la mateixa que han de tenir els ciutadans.
- d) L'ètica personal, de màxims, del jutge, en tant que ciutadà més, no es confon amb els màxims professionals, que són les maneres com el jutge viu la seva professió, l'exerceix des d'unes aspiracions i estil peculiar, més enllà però dintre dels mínims professionals no negligents.
- e) La promoció d'aquella ètica cívica per part del jutge requereix d'aquesta implicació professional de màxims, de la recerca de l'excel·lència per part del jutge en tant que professional.

Veiem-ho amb un exemple: malgrat que el jutge cristià consideri terrible que un "menor madur" i els seu pares hagin decidit exercir la seva llibertat de culte i, sent testimoni de Jehovà, rebutjar la transfusió, en el judici entre l'hospital contra els pares ha de prioritzar, en l'ètica professional del jutge, la defensa de la llibertat de culte per sobre de la consideració privada que li mereixen aquest tipus de manifestacions religioses. O això o un s'assumeix i autoproclama tribunal capaç de dirimir què és secta i què exercici del dret a la llibertat religiosa.

I és per aquest tipus de raons que el jutge pot honestament adonar-se'n de la impossibilitat de jutjar amb correcció el judici que li pertoca i demanar la recusació.

Així, i com a conclusió d'aquest apartat, recordem que la finalitat intrínseca del acte professional d'un jutge consta de dues funcions, la de servei públic i la de poder de l'Estat. De l'ètica cívica, el contingut de la qual són els dret humans, sortiran els mínims deontològics que tot jutge ha de respectar i promoure. D'ella es deduirà quina ha de ser la disponibilitat professional, l'horari de feina, se li demanarà el coneixement de les lleis, la independència, la imparcialitat. Els màxims dependran de la dedicació i intensitat que el jutge li dediqui al seu exercici.

Caldrà que s'explicitin per a que la persona pugui compatibilitzar la seva feina amb la seva vida, pugui desenvolupar una carrera professional, pugui anar formant-se. Per últim, si el jutge vol ser excel·lent caldrà la seva participació i consideració de les seves propostes, comptar amb la seva opinió sobre les millores que cal introduir per a que la seva feina sigui reeixida.

Una forma senzilla d'expressar la diferència entre els mínims deontològics d'una professió i el màxims seria la següent: el mínims s'expressen millor en termes negatius, el que no s'ha de fer; en l'àmbit del positiu, del propositiu, existeixen els graus, la millora continua, la implicació, i aquest és el terreny del màxims que no es poden exigir. Els màxims vindran per la empremta personal, la promoció d'un valor i no el mer compliment per no ser negligent.

Dit d'una altra forma: si els únics criteris de qualitat professional són el número de queixes que un jutge rep, o la lentitud en el seu procediment, o les queixes del advocats, només es detectaran mínims no negligents. Què pensen els propis jutges de la seva manera d'exercir la professió, què necessiten per millorar-la és un judici de qualitat que precisa comptar amb el parer del jutge mateix que el dur a terme.

Però per això cal la pròpia vocació de servei del jutge, més enllà de l'exercici del poder de l'Estat (dues funcions que, en últim terme, han de coincidir). Calen també mesures organitzatives, de formació, d'associacions promovent un codi de bones pràctiques per tal que la ineludible autoregulació, on ha de descansar tota ètica professional, no quedi laxa, indeterminada. No es tracta tampoc de sense més crear un comitè de consulta, de dubtes per qüestions tècnico-professionals, es tracta d'anar més enllà d'allò tècnic i assumir les fronteres qüestions d'ètica professional, personal i organitzativa.

És clar que calen voluntat de superació i recerca de l'excel·lència, però el jutge exercita la seva tasca en una organització que pot frenar la seva voluntat. Aquí cal voluntat política de reforma, ètica organitzativa del sistema judicial i ètica professional per unir esforços i consensuar el que es requereix per a la recerca de l'excel·lència.

Per la quantitat de literatura sobre el tema, les queixes del jutges sobre l'estat de la justícia a Espanya⁷ i la desatenció a les seves queixes, podem deduir que els jutges estan fent els mínims perquè troben dificultat en exercir uns màxims, perquè no és només una qüestió d'ètica professional, de voler-ho i proposar-s'ho, és qüestió també d'organització i de política.

Pel resultat de l'estudi entre els jutges que ara estan rebent la formació inicial, podem advertir un bon nivell de autoestima i d'estima per la professió: venen alts de morals, i aquesta és una condició necessària en tota ètica professional (si el professional no ve motivat de casa no hi ha manera de motivar-lo); el que cal ara és que no es desmotivin en l'exercici.

⁷ Vid, per exemple, VIDAL MARSAL, S: *In-justícia*, Barcelona, Angle Editorial, 2002; i CARMENA, M: *Crónica de un desorden. Notas para reinventar la justicia*, Madrid, Alianza editorial, 1997.

1.4. Els mínims morals que tot jutge ha de garantir

El jutge ha de respectar els drets humans. Hi ha un acord en considerar que una mala persona no pot ser un bon jutge, tècnicament parlant⁸. El problema apareix quan hi ha una imprecisió en què signifiqui ser “bona persona” i en si “ser bon jutge” és una qüestió merament tècnica.

Pel que fa a la qüestió primera crida l'atenció que encara avui en determinats Estats, es considera que la moral privada del jutge ha de ser molt estricta, atemptant-se d'aquella manera contra la ciutadania del mateix jutge, que té dret a no ser discriminat. La pregunta de què vol dir ser una bona persona no pot ser contestada des d'una ètica cosmovisiva, propositiva, social, d'una determinada manera de veure i viure la vida bona. El concepte de bona persona al que podem al·ludir en el cas d'un jutge és més reduït, té a veure amb l'ètica cívica, de mínims, “bona persona” aquí al·ludeix merament a bon ciutadà.

Les qüestions de bondat i maldat són moralment plurals, al jutge si li ha de demanar que la seva ètica de màxims privada estigui dintre del context dels mínims que legitimen als màxims. Al jutge se li exigeix que sigui un bon ciutadà al servei de ciutadans, per a la qual cosa es recomanable que conegui les ètiques personals i professionals d'aquells ciutadans, els seus conceptes de “bona persona”. Però cal respectar també el concepte de “bona persona” que té el mateix jutge.

Per això discrepem de Malem Seña quan afirma que “difícilmente se podría calificar a una persona que mantiene posiciones en favor de los derechos humanos como que es una “mala persona””⁹, perquè hi ha moltes maneres de mantenir posicions a favor dels drets humans: quins drets?, de quins humans?, per quina prioritització ens decantem en la convivència dilemàtica dels drets? etc.

⁸ Vid. MALEM SEÑA, J.F: *Op.cit.*

Des de l'àmbit de les ètiques de màxims, cosmovisives i plurals, no es posarem d'acord en què sigui una bona persona. Es tracta doncs d'entendre aquella categoria des de l'àmbit dels mínims, on bona persona es redueix a ser un bon ciutadà.

D'aquesta forma, si una proposta de vida atempta contra els mínims morals que li donin legitimitat, no és una proposta respectable ni compartible. La moral crítica universalista que és la instància des d'on s'ha de crear, transformar o derogar el Dret és la que ha de definir què és un bon ciutadà, doncs el concepte de "bona persona" no es pot definir en un estat pluralista amb més contingut que els dels mínims: respectar i promoure els drets humans. Si un interpreta els drets humans d'una manera o d'altra això serà respectable, malgrat que no compartit.

Així el bon jutge ho és, necessàriament, perquè aplica tècnicament bé el Dret, però no és possible fer això des de la neutralitat axiològica. Perquè l'excel·lència professional és molt més que una mera aplicació mecànica i tècnica de la llei, i molt menys des de la neutralitat axiològica, com van pretendre en un temps els positivisme jurídics, tipus Kelsen amb la seva teoria pura del Dret. Hi ha tres moments en l'activitat de jutjar on el jutge aboca moralitat:

- a) En la interpretació de la norma: per que l'aplicació de la llei, la conversió de la norma escrita en vida, és una tasca d'interpretació del les normes, de declaració de llacunes, de dispensació, des de l'equitat, d'aplicació de la norma que pertocava, etc., que demana més que mer coneixement de les lleis.
- b) En l'avaluació de la prova dels fets: perquè la mateixa interpretació, ponderació dels fet presentats en les proves, es fa des d'una determinada axiologia.
- c) En la interpretació del vocabulari moral (llibertats bàsiques i drets fonamentals) dintre del textos jurídics: perquè la mateixa

⁹ Vid. MALEM SEÑA, J.F: *Op.cit.* p. 42.

constitucionalització dels drets humans es fa amb un llenguatge molt ambigu moralment parlant.

És inevitable doncs vessar moralitat. L'única manera de saber quina ètica professional s'està abocant és explicant-la, no donant per suposat que serà bona de per si. Del que és tracta és doncs de reconèixer-la i de consensuar quina és l'ètica professional que s'ha d'abocar, perquè valdran molts maneres –màxims-, però no totes –aquelles que atemptin contra els mínims-.

Per tot plegat és bo que es facin més públiques aquestes morals soterrades des d'on s'interpreten i com es promouen i es respecten els drets humans. Per la transparència que comporta és millor és que quedi explicitada aquella ètica professional, ni negada ni abandonada a l'arbitrarietat: perquè poden valer moltes interpretacions i moltes opcions morals, però no totes.

Els mínims i els màxims han de ser consensuats, i han de ser explicitats. La política de la transparència, l'explicitació dels mínims pels qual es volen mesurar i el màxims als que volem aspirar no és només una qüestió de marketing, que sens dubte ho pot ser, sinó un esforç per fer públics els compromisos a partir dels quals es pot demanar responsabilitat als jutges dintre de la professió, més enllà de la legalitat.

Perquè els drets humans poden interpretar-se i s'han interpretat jurídicament de molts maneres, perquè haurà nous drets que hauran de merèixer incorporació jurídica, el jutge ha de ser valent declarant, per exemple, llacunes jurídiques en nom dels nous drets humans. Per exemple, quan s'ha de decidir en equitat, la discrecionalitat del jutge és gran, i la moralització del seu judici inevitable¹⁰.

¹⁰ Per a una exhaustiva numeració d'exemples en què el jutge "vessa" moral en el seu exercici professional, vid. Malem Seña, J.F: *Op. Cit*, p.43-45.

El que volem dir és:

“(que no basta que) los jueces cumplan con los criterios estándares de la profesión; esto es, llevan su despacho actualizado, sus sentencias no son casadas o revocadas en un número mayor que el de sus colegas, conocen el derecho suficientemente y los abogados no tienen demasiadas quejas acerca de los expedientes que les toca decidir”¹¹

El jutge no es un ciutadà asèptic. Per això és criticable que en el reclutament dels jutges-funcionaris es considerin només aspectes jurídics i tècnics i es donin per suposat les altres actituds morals. Per aquesta raó considerem important el coneixement de si mateix i el coneixement de les ciències del comportament, apart del coneixement de les lleis, que tinguin els jutges. És paradoxal que, donada la importància del tema, no es consideri en la selecció del jutge funcionari la “maduresa” personal del jutge i els requisits d’experiència i temps que aquella necessita. En altres països el procés de selecció dels jutges sí té en compte aquestes temes axiològics i demanen, per tant, un cert pelegrinatge per la vida i per les professions jurídiques. Perquè el jutge ha d’estar en continu procés de deliberació: amb ell mateix, amb la professió i amb la societat “desde la concepción de la justicia como poder, utilizando la justicia como valor, para llegar a la justicia como aspiración”¹².

1.5. L’autoregulació professional

No es tracta de superar l’autoregulació, doncs no volem convertir l’ètica en allò que no és, en Dret, per exemple, o en moral inquisitorial (un bé moral imposat ni és bé ni és moral). L’ètica té a veure amb adhesions voluntàries, amb conviccions, no amb coaccions. Però és un perill deixar l’autoregulació exposada al corporativisme per manca de horitzons i decàlegs consensuats i explicitats. L’autoregulació serà més creïble i eficaç si compta amb les següents pautes:

¹¹ MALEM SEÑA, J.F: *Op.cit*, p.23-24

¹² TOMÁS Y TIÓ, J.M: *Op. Cit*, p. 179.

1. Un *codi ètic consensuat* pels jutges on proposar *exigències* mínimes a complir per tots, *aspiracions* per incentivar la recerca de l'excel·lència i indicadors per mesurar la imatge de la professió entre els professionals i entre els usuaris. Així es disposen també criteris consensuats per la professió sobre què és un mèrit, per què, com mesurar-los, i superar per fi la mera antiguitat com a criteri de promoció i desenvolupament professional. I el tema de la motivació del professional després d'uns quants anys d'exercici és cabdal. Cal la incentivació, el desenvolupament professional, si no hi ha polítiques al respecte tindrem manca de qualitat, endarreriments, manca de credibilitat, etc.

3. Un *comitè d'ètica professional* consultiu per recolzar als professionals, proposar formació en aquestes temàtiques i albirar cap a on ha d'anar la professió. Aquest comitè, i a la llum del codi, pot anar proposant-se millores i instruments per mesurar l'impacte de la professió en la societat i fomentar una pedagogia de l'usuari.

4. Una *pedagogia* per als usuaris i els mitjans de comunicació sobre el que es pot esperar en rigor de la professió. Perquè pot passar que la visió que el col·lectiu professional té de si mateix no coincideixi amb la que tenen els usuaris¹³. I la pedagogia de les expectatives només la poden dur a terme bé el propis professionals que exerceixen i coneixen la tasca.

¹³ Així ocorre en la percepció que es té de la lentitud de la justícia. Segons els estudis que ha realitzat el Consejo General del Poder Judicial no sempre es percep per part dels usuaris tant endarreriment en els assumptes de la justícia. Vid. Consejo General del Poder Judicial: *Libro Blanco de la Justicia, Anexos*, Madrid, 1997, p. 179; 419-430.

CAPÍTOL 2. ELS VALORS CLAU DE L'EXCEL·LÈNCIA PROFESSIONAL

Entenem per valors els bens volguts universalment per un subjecte. Parlarem aquí de dos tipus de valors: els valors concretats en actituds que són aquells trets del caràcter que consideren que cal tenir perquè són bons per a assolir el fi que es proposa l'activitat de jutjar; són bens desitjats per qualsevol jutge que vulgui qualitat en la seva tasca. Aquests trets de caràcter, aquestes actituds, es posseeixen en un determinat grau, la millora dels quals ens permet parlar de valors-aspiracions.

Els valors-aspiracions serien aquells ideals regulatius als que anar progressivament tendint, un horitzó cap a on orientar-se per no perdre's ni el professional, en concret, ni la professió, en general. Per aquest motiu en el formulari del treball de camp hem preguntat pels coneixements (saber), *sine quan on* per al exercici judicial, però també hem preguntat per les habilitats i actituds (saber com), *sine quan on* per al excel·lent exercici judicial.

Des de les seves dos funcions claus, la de poder de l'Estat i la de servei públic, en aquesta reflexió sobre el paradigma de jutge responsable proposem 10 valors fonamentals que a continuació analitzarem.

2.1. Ser Just: oferint solucions raonades i raonables a tots els implicats.

La pràctica judicial, segons Paul Ricoeur, és una part de l'activitat comunicativa humana. Aquesta definició de la justícia com a comunicació no és la més estesa, atès que gairebé sempre es posa l'accent en la capacitat constrictiva de l'acció judicial, l'imperi de la llei simbolitzat per l'espasa que talla una discussió restituint cada part en el seu just lloc.

Per a nosaltres serà fonamental poder comprendre l'abast dialògic, simbolitzat per la balança, basat en el diàleg i la confrontació de raons i d'argumentacions, propi d'un acte judicial, perquè es tracta d'oferir solucions raonades i raonables a tots els implicats, o si més no, sentències que puguin ser defensades i aduïbles com a raonables i justificables.

I per això mateix, entendrem que l'excel·lència ètica d'un jutge apunta a tenir molt present que la seva funció no és només la de dictar sentència de forma justa, és a dir, no arbitrària, restituint cada part en el seu lloc, sinó també la de tenir particularment cura dels aspectes comunicatius de l'acte de jutjar, perquè la sentència "justa" és resultat de la discussió dialògica prèvia.

Deturem-nos un moment en el significat del valor de "ser just oferint solucions raonades". De vegades mirar d'identificar els contravalors, pot ajudar a comprendre millor el sentit de l'excel·lència que s'intenta precisar. El contrari d'una solució justa fruit d'una argumentació és l'arbitrarietat d'una decisió que no té raons sòlides que la sustentin. I, per tant, el que cal entendre aquí és que el resultat "just" d'una sentència està íntimament i estreta vinculat al procés dialògic de raonabilitat previ que s'ha procurat construir en el procés judicial.

El fonamental de la justícia per a Ricoeur és el discurs que es produeix en un procés judicial. Es tracta, segons el filòsof francès, d'un llarg discurs on l'essencial és l'argumentació. La justícia argumenta confrontant raons a favor i en contra, suposadament plausibles, comunicables i dignes de ser discutides per l'altra part.

Això vol dir que, en un acte judicial, hi ha un reconeixement ètic implícit d'almenys dos valors:

1. El valor de la discussió argumentada que produirà la solució en forma de sentència.
2. El valor i la dignitat de cadascuna de les parts en conflicte que fan valer les seves raons.

El jutge ha de practicar l'excel·lència del respecte a ambdós valors ètics implícits en tot acte judicial.

Per un costat, que la sentència final és el fruit de la discussió prèvia, i per tant cal una explicació, una argumentació, una presentació de les raons de cada part. És a dir, que la sentència és el resultat d'un treball previ de valoració de les argumentacions, la balança, i per això mateix, que no està "resolta" d'entrada, sinó que s'aclareix dins del procés d'argumentació, i sobretot que és el resultat d'aquesta discussió prèvia.

El jutge no té la sentència prèviament elaborada com un plat precuinat del qual només calgui desprecintar-ne l'envàs, sinó que efectivament, és dins del procés judicial que es produeix la clarificació de la resolució de l'acte judicial. No es tracta doncs, simplement d'aplicar tècnicament normes i lleis a casos particulars, sinó de fer aflorar una solució a un litigi després d'atendre amb cura les raons de les parts, i fer-les participar activament en un procés que no està tot decidit ja d'entrada.

Un procés judicial no és només un afer tècnic del jutge, que aplica normatives i lleis, sinó el resultat d'una coimplicació dialògica de les parts en confrontació.

Per un altre costat que es tinguin en compte les diverses versions de les parts confrontades implica, tàcitament, el reconeixement del valor i de la dignitat de les parts en conflicte que es reuneixen per a confrontar-se dialògicament davant del jutge. Hagin fet el que hagin fet, sigui quina sigui la seva situació, mereixen ser tingudes en compte com a persones. El valor inalienable de persona de les parts confrontades en un acte judicial està per sobre de les seves actuacions, i això tant si la part que compareix és l'agressor com si n'és la víctima. Tot acte judicial es una aposta pel reconeixement de la dignitat humana lesionada en un conflicte.

Finalment, però, l'acte de jutjar, es alhora un procés infinit i finit. És infinit perquè apunta vers la possibilitat de presentar recursos i discutir sentències provisionals, però alhora és finit perquè necessàriament conclourà amb una

sentència que tanqui el cicle de la discussió, que dicta el jutge. Això vol dir que hi ha un moment per a la presentació d'arguments, per al diàleg, i un altre moment divers per a la presa de decisions i que el segon ha de ser el resultat del primer. No es pot ni saltar ni invertir l'ordre d'aquests moments.

2.2. Imparcial.

Ser imparcial significa no estar implicat amb cap de les parts en un conflicte. No estar inclinat inicialment per afavorir cap de les parts, o sigui, no estar ni a favor de l'una ni a favor de l'altra. Això vol dir, situar-se prèviament en el just mig per a poder-lo abandonar quan sigui el moment oportú després de jutjar correctament una situació.

Tanmateix, i malgrat aquesta primera definició, l'excel·lència de la imparcialitat pot entendre's de dues maneres diverses:

1. o bé com un prerequisit o garantia necessària per a una correcta possibilitat de l'acte de jutjar,
2. o bé com una posició de distància o d'equidistància del jutge en front de les parts en litigi.

Si l'entendem de la primera manera possible, es tractarà d'una condició prèvia necessària, com un límit processal de garantia, davant del qual les parts poden demanar la recusació del jutge. En el simbolisme de la justícia, serien els ulls embenats. Si el jutge està personalment implicat, relacionat, interessat o inclinat prèviament, i ja d'entrada, vers una de les parts que ha de jutjar, simplement estarà inhabilitat per a poder valorar de manera correcta els fets que se li presenten. I o bé haurà de ser recusat, o bé serà ell mateix qui adueixi la incapacitat per a realitzar correctament, èticament, la seva labor de jutjar.

En aquest primer sentit, l'excel·lència ètica d'un jutge passa per l'autoreconeixement de les possibles inclinacions que personalment, o ideològicament, tingui i que puguin afectar o enterbolir aquesta justa

equidistància que d'entrada se li demana com a condició *sine qua non* de la seva funció. De nou es mostra la importància del coneixement de si mateix i de la maduresa crítica necessària per aprendre a, des d'una saludable separació d'àmbits, separar les pròpies conviccions personals de les conviccions del professional.

Ser imparcial és una garantia de transparència que tant èticament com processalment està a la base de tot acte judicial.

Si entenem la imparcialitat en el segon sentit, en el sentit d'una distància o d'una hipotètica equidistància en front de les parts en litigi, haurem de convenir en que la imparcialitat és un valor paradoxal en l'exercici ètic d'un jutge perquè està necessàriament condemnat a desaparèixer dins del procés argumentatiu de l'acte judicial.

Es tracta d'una condició de possibilitat inicial, que en ple procés judicial haurà de desaparèixer necessàriament, per a donar pas a una implicació del jutge vers una solució o una sentència que l'obligarà a decantar-se en favor d'una o altra argumentació, en favor d'una o altra part en conflicte, per tal de preservar la justícia. I això apunta la paraula immediació, a estar en mig sense interposició.

Un jutge que volgués mantenir sempre una distància entre les parts, o mantenir-se equidistant en relació a les parts en un conflicte, simplement es negaria a fer de jutge. Jutjar és prendre partit, des de fora d'una situació conflictual, forçant una solució a un litigi, i per tant, l'obliga a prendre-hi part.

O si es prefereix dir d'una altra manera, de fet, el jutge més que prendre part per una o altra part en conflicte, pren part en favor de la justícia, resituant en el seu lloc les parts que indegudament han alterat les seves relacions.

Així doncs, la imparcialitat ha d'aparèixer com a prerequisit inicial, com a condició *sine quan on*, en tot acte de judici, per a desaparèixer després, en un segon moment, a l'hora de ponderar la sentència, després de l'anàlisi de les raons i de les argumentacions del procés judicial per causa de la pròpia justícia.

Ser imparcial, en aquest segon sentit, és no prendre partit ni decantar-se, inicialment, per cap de les parts en conflicte. El seu contrari, ser parcial, vol dir afavorir indegudament una de les parts en conflicte. Podríem dir, en resum, que ser imparcial és no prendre partit “indegudament”, ni abans de temps, per una de les parts, ni fora del procés d’argumentació i de discussió del judici, i sense haver-les analitzat totes amb el mateix esperit i distància ètica.

Es tracta altra cop, com veiem en l’apartat anterior, d’una conseqüència lògica del respecte pels valors ètics implícits en tot acte judicial: el valor de les argumentacions, dignes de ser totes escoltades i valorades amb el mateix grau d’atenció, justament, i del valor inalienable de les persones que participen en el procés judicial.

Mantenir una distància prèvia equidistant que permeti al jutge l’elaboració d’una resolució implica que d’entrada el jutge no s’ha d’inclinar vers cap de les parts en litigi. Això és així, però, perquè totes les posicions mereixen respecte, mereixen ser valorades amb el mateix grau de consideració i d’atenció, i altra cop també, que la resolució ha de ser posterior a l’elaboració dels arguments considerats amb el mateix grau d’igualtat.

Un jutge ha de ser imparcial. Es a dir, ha de partir d’una posició tercera, ni a favor de l’un, ni a favor de l’altre, i en el transcurs de l’elaboració de les argumentacions, arribar a una conclusió que decanti la balança en favor de la justícia.

2.3. Independent.

Per a poder exercir la seva funció de judici, el jutge ha de poder desenvolupar la seva acció lliure de qualsevol pressió externa. Sigui quina sigui aquesta, o vingui de qui vingui, o d’on vingui. En realitat la independència és també com un requisit inicial que, en continuïtat amb la imparcialitat, és condició *sine qua non* per a poder prendre una correcta i ètica decisió judicial.

Si la imparcialitat la trobàvem adscrita a la posició subjectiva del jutge en relació a la obligada distància necessàriament interposada a les parts, o sigui interior al propi procés judicial, la independència tracta més aviat l'absència de traves exteriors, de pressions i hipoteques, no estar subjecte a cap poder exterior que pugui coartar la lliure presa de decisions judicials, a les quals pot estar sotmesa la seva labor.

Si el jutge no és independent, si no pot exercir la seva valoració sense traves o influències exterior de qualsevol tipus, la conseqüència última és que no es respectarà el principi d'igualtat de tots els ciutadans davant la llei i que, en realitat, estarem conculcant el principi del respecte degut per a la dignitat humana, presa per igual i en igualtat de condicions, de tots i cadascun dels ciutadans.

En un litigi les parts que s'hi personen no acostumen a tenir el mateix grau de poder ni de capacitat per a defensar les seves raons i argumentacions. Es troben en posicions desnivellades i amb situacions de poder diferents.

Això és així per múltiples raons. Una primera rau en les seves capacitats de defensa, interposada a través d'advocats, la qualitat de la qual depèn en darrera instància més del poder econòmic de les parts que no pas de les raons que les assisteixen. Cal tenir en compte, a més, i en segon lloc, que les parts no parteixen de la mateixa situació: si bé la víctima i l'agressor mereixen el mateix respecte com a persones que són, cal tenir ben present que s'ha alterat el seu equilibri de forces per un acció indeguda.

De fet, el sentit comunicatiu més important que es dona en un judici, seguint les reflexions de Paul Ricoeur, és el fet que reequilibra, forçadament, les parts fent possible que es pugui produir algun tipus de diàleg o confrontació, allà on la part més dèbil no sigui sistemàticament anorreada per la part més forta.

En un judici, doncs, el procés judicial reequilibra aquest desequilibri gràcies a les garanties judicials, d'entre les quals, la independència del jutge és una peça clau. Si el jutge no pot exercir la seva labor de sentenciar lliure de les pressions

dels més forts, política, institucional o financerament, llavors no existirà la possibilitat d'una decisió justa.

I les pressions als jutges tant venen dels altres poders de l'Estat, o dels mitjans de comunicació capaços de emprendre "judicis paral·lels" a l'oficial entorpint, per pertorbar la independència i el procés. Per això és molt difícil ser excel·lent jutge fora de l'Estat de Dret, per manca d'independència.

Dins d'un judici, doncs, i precisament per aquesta clara visió de la seva funció de redreçar una situació desequilibrada, la independència és la condició de possibilitat.

Per altra banda, el valor de la independència pot entendre's també en el sentit que el jutge ha de preservar la seva no implicació amb persones i grups que podrien veure's afectats per les seves resolucions judicials.

És aquest un sentit delicat del tema, atès que tampoc es pot obligar el jutge a no adscriure's a una ideologia o partit determinat per preservar la seva independència. Les seves decisions judicials no han d'interferir en aspectes que puguin estar vinculats a grups de poder social, polític, ideològic o financer dels quals pugui formar part com a ciutadà. Aquí recobra importància la "saludable" diferenciació entre les opcions particulars de màxims de vida feliç i els màxims professionals del jutge per garantir els mínims cívics i el respecte als màxims de l'altre ciutadà.

Així, tot i respectant les seves lliures opcions ideològiques com a ciutadà, en tant que jutge, ha de preservar la seva independència dels grups vers els quals es sentiria inclinat a prendre partit. Tanmateix, hom pot comprendre bé que, des d'aquest punt de vista, la independència cavalca i es sobreposa a la imparcialitat.

2.4 Atent a l'escolta.

Un valor fonamental que ha de desenvolupar el jutge és el de l'escolta atenta. L'escolta atenta és la condició de la recerca de la veritat dels fets, la coherència en l'argumentació de la sentència a dictaminar, així com de la confiança dipositada en la capacitat del jutge per fer ambdues tasques: esbrinar els fets i dictar una sentència ajustada, justa, a aquells.

Hom podria estar temptat de considerar aquest valor no pas com a tal, sinó merament com una habilitat comunicativa de tipus estratègic. Com una forma tècnica de donar fluïdesa al procés d'argumentacions judicials augmentant la seva eficàcia i la confiança dels usuaris.

Defensem aquí que escoltar atentament és alguna cosa més que no pas una habilitat comunicativa i que té un significat ètic de pregona significació moral.

Escoltar atentament, i en continuïtat amb el que hem exposat en el valor *Ser just: oferint solucions raonades i raonables a tots els implicats*, vol dir posar en pràctica les conseqüències dels dos valors implícits en tot acte judicial, en tota acció valorativa que s'aplica al quefer dels altres, o sigui:

1. El valor de la discussió argumentada que produirà la solució en forma de sentència.
2. El valor i la dignitat de cadascuna de les parts en conflicte que fan valer les seves raons.

Escoltar atentament, abans de tota altra consideració, té una significació no verbal ètica fonamental; li estem dient, sense paraules, al nostre interlocutor, que la seva versió de l'assumpte ens importa, que ens interessa el que ell ens ha de dir, i que sense la seva versió no ens serà possible de realitzar un acte judicial correcte. En cert sentit li estem comunicant que la resolució de la sentència no està presa, que no és merament un assumpte tècnic, sinó humà, i

que dependrà d'allò que digui l'interlocutor, després d'analitzar-ho amb tota la cura necessària.

Per tant, el primer que estem fent és un *acte de confiança*. Creiem en el valor dels arguments que ens comunica el nostre interlocutor i li estem indicant el valor que té pels següents implicats:

- a) Per al jutge, personalment, per la seva ètica professional, per la credibilitat que dona.
- b) Per l'aparell judicial, com a sistema organitzatiu, amb una ètica específica en la que exerceixen la seva tasca, amb d'altres professionals, els jutges.
- c) Per a la societat com a conjunt que, des d'una ètica cívica, de mínims morals compartits, articula la justícia a través d'ell.

D'aquesta manera involucrem el relat en el procés i incorporem a la persona que el narra i l'argumenta com a protagonista del judici. No és una mera part passiva, sinó que li atorguem una part activa en el procés de resolució del litigi. I no podia ser d'altra forma quan parlem que la justícia ètica ha de tenir en compte el parer dels afectat en condicions d'informació i simetria, en formulació habermasiana.

El valor de l'escolta atenta és el que fonamenta la demanda d'immediació en el judici. La immediació es el context idoni per a l'escolta; per això també la necessitat de fer-se entendre en les preguntes que es fan, els missatges que es donen, i la raonabilitat de les sentències emeses.

L'excel·lent professional es compromet en la escoltar perquè es compromet en l'acte comunicatiu carregat de valors que és el procés del judici. La implicació, prendre interès en el judici, mostrar-se interessat en el coneixement dels fets i raons esgrimides no és contrari a ser imparcial, sinó més bé la condició per al judici imparcial per bé argumentat al conèixer les raons, els fets i les normes a aplicar.

En segon lloc, també li estem comunicant sense paraules al nostre interlocutor que no només valorem i apreciem la seva versió dels fets, com a indispensable per a prendre una decisió final que encara no està presa, sinó que més enllà d'això el que *prenem en consideració és que és una persona que té dignitat* i que mereix tot el respecte com a tal persona, amb independència d'allò que hagi pogut sofrir o fer, indegudament. Escoltant atentament les raons dels nostres interlocutors estem donat valor a la persona que els manifesta, restablint en el seu lloc -ja d'alguna manera- justament a cadascú davant de la societat.

A més el perspectivisme, a que la condició humana es veu abocada, requereix d'aquest valor de escoltar atentament les versions dels implicats per formar-se una visió el més integral possible dels fets. Per això també l'apel·lació a tribunals superiors no rau necessàriament en què el jutge s'equivoqui, sinó en què més i d'altres membres poden veure-ho d'una altra manera.

En tercer lloc, escoltar atentament les parts en conflicte, i fer-ho de tal forma que l'escolta no sigui només un acte particular entre el jutge i el narrador implicat, o sigui, escoltar atentament les raons de l'un i de l'altre en presència pública d'ambdós, comunica a l'acte judicial el sentit ètic social que són dignes de tenir en compte, per igual, totes les versions d'un afer i restableix social i públicament el valor de la dignitat humana de tots els implicats. No es tracta només de proclamar que ens interessen les persones, més enllà del que hagi pogut passar, terapèuticament, sinó de donar-hi un sentit social de reconeixement ètic i moral a l'acte dialògic de la confrontació reglada que es produeix en un acte judicial.

Així dons cal que el jutge "s'assabenti" tan del què li diuen com de les repercussions positives i negatives de les seves sentències en el entorn personal aliè. De cap manera es poder descobrir les necessitats de l'usuari sense escoltar-lo i sense això difícilment es pot aconseguir qualitat ni tan sols fer justícia més enllà d'aplicar una norma.

2.5. Ràpid.

Dir que la rapidesa és un valor del jutge no tindria sentit si no tinguéssim en compte la situació de col·lapse endèmic que sofreixen els nostres jutjats. Si no tinguéssim en compte aquesta realitat de la qual partim, postular la “rapidesa” podria ser interpretat com una desconsideració o una manca de respecte pel ritme propi i adequat d'un acte judicial. No podríem acceptar moralment parlant un “fast-food” judicial com a valor moral en sí, sinó solament com a contrapès d'una indeguda demora burocràtica¹⁴. Aquí es corre el perill de cert economicisme que, en nom dels recursos i del temps, demana una eficiència entorpidora de la justícia que cal fer.

En realitat hauríem de parlar més aviat d'un respecte degut al correcte ritme deliberatiu d'un afer, que demanarà de cada cas una resolució diferent, atenent a la singularitat del litigi i de les persones que l'interposen judicialment. Ni pressa, ni pausa. Un correcte capteniment dels terminis a un ritme humà que no afecti indegudament els afectats.

La rapidesa demandada en l'actualitat al jutge com a valor té dos connotacions importants que cal aclarir:

1. Que un acte judicial no es produeix en un món intemporal ideal, sinó que es produeix en el temps real de significació biogràfica dels afectats i que aquest temps té conseqüències molt importants pel benestar o la supervivència física, econòmica, psíquica i moral dels afectats.
2. Que en realitat el contravalor que s'està criticant o volent superar és la demora burocràtica indeguda dels processos judicials que s'encallen morosament en els jutjats. Per això és important el coneixement del sistema, com funciona, com no funciona i que cal fer per corregir-ho si és que està al seu abast.

¹⁴ VIDAL I MARSAL, S: *Op.cit*, p.66.

Que un jutge ha de ser ràpid significa, èticament parlant, que té un compromís moral amb els mitjans burocràtics que empra, personalment com a jutge, i més enllà col·lectivament, com a membre d'una organització. Cal que estableixi un compromís moral amb els prudents terminis requerits per a dictar les sentències que no s'empari, fatalment, en les deficiències de l'organització judicial inoperant i envitricollada.

Aquesta consideració val també no sols en relació a un acte judicial singular, sinó també estructuralment, en relació a les alternatives a la justícia que s'estan assajant en l'actualitat, com a substitutòries dels actes judicials que s'eternitzen als jutjats.

Substituir actes judicials per altres figures, com per exemple mediacions, arbitratges, reparacions, etc., directament i sense cap més consideració que el retard que acumulen els judicis, no sembla que sigui una encertada opció ètica. Si la justícia està col·lapsada, el que cal, èticament parlant, és una transformació dels sistemes organitzatius i dels procediments de la justícia per a comprometre-la amb l'eficiència organitzativa, i no pas assajar altres alternatives amb la confusa finalitat d'alleugerir els jutjats de litigis.

En tot cas sembla, més aviat, que l'apropiat seria dirimir què és terreny de justícia i què no ho és, i fer col·laborar les figures innovadores que s'estan assajant, sense una voluntat "apressada" de substitució immediata. I, a més, redreçar el col·lapse de la judicatura amb una reforma estructural dels sistemes organitzatius i burocràtics, capaç d'alleugerir els terminis sense posar en perill la seva qualitat judicial.

2.6. Eficient en l'ús dels mitjans

Per dur a terme la seva tasca cal que el jutge conegui els sistema judicial, el seu funcionament, a nivell tècnic però també a nivell ètic (de confiança) per a saber què pot delegar i en qui. Se'ns dubte que la informatització del món també afecta al mon judicial, per això és necessari que el jutge conegui què

tasques de la seva professió poden agilitar-se amb aquestes tecnologies. Aquí calen canvis en els mètodes de treball que incorporin la informàtica alhora que garanteixin la confidencialitat de les dades.

De nou aquí l'ètica professional entra per la bona disposició al reciclatge i l'aprenentatge. Però les inversions en sistemes i en programes informàtics i de formació és qüestió d'organització i de polítiques que superen la mera ètica professional.

També caldria parlar aquí de la qüestió dels hàbits sovint instal·lats com tradicions en les maneres de fer del cos funcional. L'excel·lència professional del jutge també passa pel coneixement de les eines que té al seu abast. El jutge no deixa de ser un líder en el jutjat del que és responsable. Pot dinamitzar els ritmes, o alentir-los si no sap que pot demanar a qui i com.

La decisió judicial sempre requereix de gestió i d'un instrumental tècnic per projectar-la. La consideració de l'aspecte de la gestió no pot ser desconsiderat: perquè l'eficiència també es un valor ètic de qualsevol professió, la de jutge no és una excepció. I aquí s'ha de tenir en compte l'organització concreta en la que s'està, la millora que es pot introduir per els nous descobriments tècnics i les persones que treballen en ell.

Cal una bona política de persones, mitjans i medis¹⁵. La generalització d'oficines de queixes, la pedagogia al 'usuari de la seva existència i del seu servei, la necessitat de dotar-los de recursos per ser eficaços són temes pendents que entronquen amb l'ètica professional i l'organitzativa.

2.7 Accessible i amable

La confiança en la garantia de la justícia volta tota ella en la figura del jutge. L'acte dialògic que necessàriament és el judici no serà possible sense el valor

¹⁵ Hem estat testimonis directes de l'endarreriment tècnic dels jutges des del moment que hem constatat la inexistència d'un directori amb les adreces electròniques dels membres de

de l'amabilitat que genera l'actitud d'acollida i d'interès en els problemes que ha de resoldre i jutjar. Aquest representa la llei en la seva persona. Per això l'acollida que dispensi, l'accessibilitat que demostrï a l'hora de sol·licitar informació i aclariments de les parts, i l'amabilitat, permetran la confiança en les garanties processals. Aquestes no es garanteixen només amb protocols, vestimentes i vocabulari. La confiança en les persones acaba jugant-se en com valoren aquest aspecte de la possibilitat de accedir-hi i l'amabilitat mostrada una vegada s'ha accedit.

De nou aquesta accessibilitat passa no només per la bona voluntat i predisposició del jutge: calen polítiques organitzatives. L'accessibilitat espacial, i els horaris i mitjans de consulta han de permetre quelcom que fins ara no s'ha permès sovint: la participació de l'usuari.

Cal contemplar la perspectiva de l'hospitalitat, de l'obertura, el jutge surt per informar del que hi ha del que poden esperar d'ell els ciutadans, com a tasca prèvia e ineludible de la pedagogia de les expectatives dels usuaris i del bon coneixement del que hi ha per a que aquelles expectatives siguin fundades. El jutge accessible no només espera a que entri l'usuari, surt a rebre'l per informar-lo del que hi ha, del que pot esperar.

Aquesta accessibilitat toca de ple el tema del llenguatge: cal una voluntat de clarificació, una voluntat de fer-se entendre. No es tracta només de comunicar, ni d'informar, es tracta de verificar que s'ha comprès tot el procés, i no només la sentència. Aquest tema apunta al tòpic de la necessitat d'una normalització lingüística en l'àmbit jurídic: sense perdre en rigor, guanyar amb intel·ligibilitat per a tots. I per això la immediació és condició *sine qua non*.

Què important és, per l'eficiència i qualitat del servei requerit, per una persona amb problemes, preocupada, angoixada, un clima d'acollida, de cordialitat, en un primer moment, com a condició per a després garantir confiança en què es troba en un lloc on hi ha interès per trobar solució a la seva problemàtica, i amb

la carrera judicial. Existeix només adreça corporativa amb el consegüent desconeixement de si al jutge li ha arribat el missatge que enviàvem al jutjat.

una persona instruïda en Dret i en l'art de la reflexió, la deliberació i la ponderació. La credibilitat del jutge doncs es posa a prova al llarg de tot el procés, no només en la emissió i fonamentació de la sentència.

2.8 Obert i atent a la realitat social, a les seves tendències i canvis

El jutge s'ha d'implicar socialment, és a dir, ha de conèixer les tendències socials, les ètiques de màximes dels usuaris. No pot haver-hi justícia individualment considerada sense l'atenció als valors que la societat reclama legítimament. Aquí cal una intel·ligència empàtica. Perquè cal conèixer les lleis però, des d'una ètica de la responsabilitat, també els efectes que causen en l'entorn i els seu afectats.

Cal rebutjar la passivitat; i per això cal assumir la gestió dels canvis a que s'ha d'estar sempre preparat. I aquesta obertura passa per assumir-se com més accessibles i hospitalaris només així es coneixen a fons les tendències socials.

La disposició a la gestió del canvi passa per assumir que per fer bé el que es sap fe cal a més innovar, buscar nous camins, i aquest nous camins no poden desconèixer les tendències social. Perquè la confiança també depèn de la percepció que els usuaris tenen de la justícia, i la desconfiança es crea tant per la lentitud com per l'obsolescència en les argumentacions esgrimides.

A més cal un criteri per saber quan parlem de tendències socials predominants, i quan parlem d'exigències, més o menys majoritàries, fonamentables en drets humans. És a dir, s'ha de tenir un criteri per discernir les modes i pressions socials, de les exigències morals. I aquí de nou l'argumentació, la reflexió i l'ètica professional del jutge i del sistema és molt important.

2.9 Conscient de treballar en equip dintre d'una organització amb vocació de servei

A vegades es tolera la desorganització en nom d'un malentès respecte a la independència. Moltes vegades l'individualisme porta a considerar conclosa la tasca perquè el jutge ja ha fet la seva feina, sense preocupar-se aquest de l'endarreriment que suposa, per exemple per a un usuari, per no controlar tot el procés. Per estar atent no només a l'aplicació de la norma, sinó també a l'impacte d'aquesta norma en la vida dels usuaris, cal consciència de pertinença a una organització i no treballar tant individualísticament.

Sovint l'endarreriment, per exemple, no és una qüestió només del jutges, sinó de desconèixer tot el procés de la feina d'altres persones que un assumpte comporta. Per això, en nom de l'eficiència i responsabilitat del jutges, cal assumir que la tasca es realitza en equip, i que l'èxit d'un també depèn de la de l'equip. Comprendre el funcionament, l'estructura, les responsabilitats i competències passa per inserir la pròpia tasca del jutge en un altra de més complexa que és l'organitzativa.

També cal treball en equip a l'hora de la innovació i l'escolta als canvis socials; el treball amb d'altres jutges i d'altres professionals involucrats permet una comunitat deliberativa, sense que això suposi cap atemptat contra la independència.

A més el treball en equip enriqueix la satisfacció pel treball ben fet al comptar amb el parer d'altres professionals, al gaudir del rigor de la intersubjectivitat, més objectiva que la mera satisfacció personal exempta de contrastació.

Tot plegat no podem oblidar el perspectivisme al que ja hem al·ludit abans: sempre calen altres versions per formar-nos una visió el més integral possible dels fets. Per això també diem que l'apel·lació a tribunals superiors o altres col·legues no rau en què el jutge no sàpiga, sinó en voler i poder-ho veure d'una altra manera.

I aquesta consulta, com en un cas clínic en l'àmbit sanitari, no obeeix a manca de preparació del professional, sinó a reconèixer la dificultat del tema i desitjar més aprofundiment i millor fonamentació si altres professionals, voluntària i vocacionalment, expressen el seu parer.

Aquí troben la seva raó de ser els comitès d'ètica professional: per deliberar temes d'innovació i millora i no deixar al jutge sol amb la seva bona voluntat. Cal innovació en la creació d'aquestes mesures a les associacions judicials, per millorar el exercici de la seva tasca professional.

2.10 Valent en la presa de decisions.

Ja hem dit que el jutge no és un autòmata que aplica meres tècniques de subsumció, és un qualificat intèrpret de la llei; la qual cosa demana portar la llei a nous significats social en consonància a la justícia, promoció i respecte dels drets humans, nous significats no sempre previstos per la ment del legislador però reclamats per la moral crítica, descoberta per noves exigències socials legítimes. Ara cal una intel·ligència creativa.

En aquesta recerca de la norma que millor s'adequa a la societat, el jutge ha de prendre decisions noves i valentes si creu que amb aquella sentència millora l'ordenament jurídic, el prestigi de la professió i augmenta la seva estima i vocació per la professió al dotar de credibilitat en la seva persona al conjunt dels jutges. Perquè si l'ètica és la instància crítica del Dret, però aquella sense aquest esdevé sovint ineficaç, en l'ètica professional ens juguem la legitimitat no només de la professió dels jutges, sinó del mateix ordenament jurídic.

Aquesta valentia passa també per assumir els límits de la pròpia tasca. Deia Aristòtil que on hi ha amistat no cal justícia; és a dir, que malgrat la societat tendeixi cap a la juridificació de la vida, és tasca dels jutges no permetre ni el paternalisme ni l'esmentada juridificació, precisament coadjuvant a la pedagogia de les expectatives de l'usuari. Cal recordar que no és en l'escenari de la justícia on millor es resolen molts conflictes personals. I aquesta

pedagogia també requereix d'innovació i valentia. Des de la intel·ligència creativa cal proposar altres mecanismes per combatre la lamentable juridificació de la vida social i la consegüent, també lamentable, hipertrofia i saturació del Dret:

“...pues debemos convencer que ceder a otro/s la resolución es disfuncional e inmaduro, supone ceder poder, protagonismo y autoestima, detraerse autonomía y competencia para responsabilizarse de la solución y para asumir las consecuencias de las decisiones tomadas”¹⁶

També la valentia del jutge es posa a prova al tolerar la desorganització funcional i l'autarquia directiva del sistema en el que treballa. Quan el corporativisme és perillós, cal emprendre accions també col·lectives. No es tracta d'emprendre accions ineficaces, perquè un sol no pot, però sí d'assumir l'anterior valor, sentir-se part, còmplice i no mera víctima, d'un grup de professionals i promoure la tasca en equip, la tasca de les associacions.

També parlem valentia perquè tenim amb freqüència la temptació, fruit d'una història de dependències religioses, de voler demanar-li a l'ètica la absoluta garantia i certesa. L'ètica professional del jutge no està exempta de la incertesa inherent a tota activitat humana lliure i responsable. Per això deien els existencialistes que la llibertat és angoixa:

“Es necesario advertir que a ningún juez o tribunal le es exigible que acierte. Es cambio, les es exigible una seria y profunda deliberación con su conciencia, que pueda traducirse en una razonada y razonable decisión, aun sin ignorar las quiebras que la razón tiene”¹⁷

És precisament perquè després de emetre sentència i fer un seguiment per apreciar més enllà de l'aplicació de la llei, el seus efectes, que haurà d'assumir responsabilitat proactiva i aprendre bé de les deficiències argumentatives que més tard pot trobar, o bé de perspectives més aprofundides, més enriquides pel coneixement d'aquelles conseqüències. A partir d'allí ponderarà altres arguments en altra ocasió.

¹⁶ TOMÁS Y TIÓ, J.M: *Op. Cit*, p. 199-200.

Aquesta valentia és, com deia Aristòtil, un terme mig entre dos extrems que són dos vicis: el temerari, per excés, i el covard, per defecte. I això demanar honestat, serenor, coneixement de si mateix i un alt grau d'equilibri i coherència personals.

La condició humana obliga a aprendre per assaig i error, i a assumir les contradiccions i els errors. Cal valentia en el jutge per desfer-se d'inèrcies del passat, de assenyalar insuficiències jurídiques, contradiccions i errors en el seu propi exercici. La qual cosa obliga a canviar el concepte de jutge: aquest no és un dispensador de solucions sinó un gestor de problemes.

La valentia i el coratge demanen el coneixement i aplicació de la norma que pertoca, però també de la seva limitació quan s'està convençut de l'allunyament de la justícia. I aquí cal recordar que, evitar el paternalisme és important, però també ho és unir justícia, igualtat davant la llei, amb solidaritat. protecció del més desprotegit.

Una darrera noció associada a la valentia: el lideratge. El jutge ha de ser una persona capaç de tenir un nivell de consciència postconvencional, aquell que, en la classificació de L. Kohlberg, permet veure les convencions socials i les seves insuficiències i permet albirar nous camins. Això implica un lideratge ètic.

Recordem la màxima ètica: "Si dec, puc" Ni es tracta de crear "jutges estella", ni tampoc quixots virtuosos que acaben bojós i desanimats. La tasca de lideratge es fa en equip, des de les organitzacions i associacions, per a tenir criteris per discernir entre el lideratge que busca el propi poder, la vanagloria i la vanitat, del lideratge que vetlla pel bé comú: el dels ciutadans i el de la professió.

El líder descarta el desànim en la tasca quotidiana i ordinària; es tracta de fer bé i millor cada dia el que saben fer; es tracta de gestionar el canvi que depèn d'ell, revoltant-se contra el desànim i la desorganització, aliant-se professionalment per la professió.

¹⁷ TOMÁS Y TIÓ, J.M: *Op. Cit*, p. 202.

Indignar-se i continuar fent, indignat, sense assumir el compromís pel canvi, portar a la desmotivació, a la desmoralització i, a la fi, a l'indiferentisme. Perquè es un deure no claudicar, perquè cal projectes i esperança, l'ètica professional és una bona eina que ha estat massa temps arraconada.

Segona part: L'estudi de camp JUTGES I VALORS¹⁸

3.1 Metodologia

L'estudi ha estat de tipus descriptiu i la provació d'estudi ha estat constituïda per una mostra: els jutges en formació inicial de l'Escola Judicial del Consell General del Poder Judicial (Barcelona). La segona mostra prevista no ha contestat: només hem rebut dues respostes (de 212 jutges) de la 49 promoció i primera de la formació inicial en aquella Escola (any 97).

El motiu d'aquesta manca de resposta és que, per raons de confidencialitat, vam haver de necessitar l'aprovació del Consejo, i des d'allí s'enviaven els qüestionaris via electrònica. Però la xarxa informàtica Inter-ius envia a òrgans, sovint col·legiats, i no al jutge en particular que volíem.

Per altra banda, que no hagin contestat pot obeir, a més de a les raons tècniques, a d'altres:

1. O no creuen en aquest tipus d'estudis
2. O no tenen temps per omplir-los

L'objectiu de l'estudi ha estat a quines competències atorguen major importància els jutges, quin és el seu grau de possessió, i en quina mesura creu s'ensenyen cadascuna de les competències durant el període de formació per a arribar a ser jutge.

Les competències s'han obtingut de dues fonts: entrevistes a alguns jutges amb més de 15 anys d'exercici, i adaptant algunes de la competències proposades per l'informe de la American Society for Bioethics and Humanities per als components dels comitès d'ètica assistencial, doncs aquesta segona font és molt apropiada per a l'anàlisi de l'ètica professional en general. Després d'analitzar les entrevistes amb jutges i seleccionar aquelles competències formulades per la ASBH que també eren pertinents per a un jutge, vam obtenir

¹⁸ Agraïm la col·laboració de Salvador Ribas i Ribas en la realització d'aquest estudi.

un total de trenta-un ítems. Les competències les dividim en tres àrees: l'àrea de les capacitats o habilitats, amb tretze ítems; el dels coneixements, amb vuit; i el de les actituds o virtuts, amb un total de deu.

Per a la recollida de dades s'han dissenyat dos qüestionaris, un per a cada mostra de l'estudi, i en el qual s'han inclòs les següents tres preguntes a respondre per a cadascuna de les competències:

- Quina importància té aquesta competència per a ser un bon jutge/a?
- El seu col·lectiu professional, en quina mesura disposa d'aquesta competència?
- En la seva professió, en quina mesura s'ensenya aquesta competència?

En ambdós qüestionaris s'han demanat dades relatives l'edat, el sexe, l'estat civil, creença religiosa, i Universitat en la qual van obtenir la Llicenciatura de Dret, aquesta variable es va demanar per a esbrinar que Comunitat Autònoma cada participant havia cursat els seus estudis. Per al qüestionari B, el dirigit als jutges en acció, també vam voler esbrinar quant temps dedicaven a la formació, a l'anàlisi i la revisió de casos, a l'elaboració de documents, i a l'oci.

Per al qüestionari A, el dirigit als jutges en formació inicial, es van incloure tan sols aquelles competències sobre les quals podien opinar, en total van ser set habilitats, set classes de coneixements, i deu actituds. En el qüestionari B es van incloure totes les competències.

3.2 Desenvolupament del treball de camp

Els qüestionaris A se van emplenar durant una de les sessions de formació, davant la presència de l'investigador principal, mentre que el qüestionari B es va distribuir per correu electrònic i es va proposar dues maneres de retornar-lo: bé per correu electrònic o bé per Fax. El treball de camp es va desenvolupar amb absoluta normalitat però el jutges en formació inicial van mostrar moltes reticències en respondre a les dades més personals (religió, estat civil...)

3.2.1 Anàlisi estadística

Per a analitzar les dades es va realitzar una anàlisi de tipus descriptiu calculant les mitjanes amb les seves respectives desviacions estàndards, i les puntuacions mínimes, màximes, i rangs. També vam voler veure el grau d'associació entre algunes variables i per a això utilitzem Taules de contingència amb el Test Chi quadrat de Pearson i anàlisi de correlació. Les anàlisis de relació entre variables van ser la importància que es donava a cadascuna de les competències i el sexe, la creença religiosa, i la Comunitat Autònoma on es va cursar la Llicenciatura de Dret.

En l'anàlisi es van tenir en compte tan sols els valors vàlids i en les anàlisis de relació entre variables vam considerar que havia significació estadística sempre que el valor p fos menor de 0,05.

Tots les anàlisis els realitzem amb el programa SPSS en la seva versió 10 .

3.2.2 Resultats

Al qüestionari A han respost un total de 27, un 52 % sobre la muestra (n=52).

Taula 1. Dades sociodemogràfiques

Edat, mitjana (DE)	27,79 (2,76)
Sexe, n (%)	
Dona	19 (70,4%)
Home	6 (22,2%)
Valors vàlids	25
Comunitat Autònoma on es va cursar la Llicenciatura, n (%)	
Andalusia	6 (42,9%)
Catalunya	1 (7,1%)
Madrid	5 (35,7%)
Navarra	1 (7,1%)

Astúries	1 (7,1%)
Valors vàlids	14
Estat civil, n (%)	
Solter	13 (48,1%)
Casat	1 (3,7%)
Valors vàlids	14
Creença religiosa, n (%)	
Si	13 (48,1%)
Catòlics	11 (22,86%)*
No	3 (11,1)
Valors vàlids	16

* El percentatge està calculat sobre el total de creients (n = 13).

Comentaris Taula 1:

L'edat mitja dels quals han respost al qüestionari A és de 28 anys, i un 70%, o sigui 19, són dones. D'altra banda, sobre els quals van respondre a la pregunta sobre estat civil i la creença religiosa, la majoria són solters i catòlics.

Les competències: importància, nivell de possessió i formació

Taula 2. Rellevància de les competències

QUINA IMPORTÀNCIA TÉ AQUESTA COMPETÈNCIA PER A SER UN BON JUTGE/A?	Valors vàlids	mitja	DE	rang
Capacitat per a identificar quin és el conflicte que es planteja en un cas (és a dir, identificar la informació més rellevant del cas; diferenciar els aspectes tècnics, ètics, legals; etc.)	27	3,74	0,45	1
Capacitat necessària per a analitzar el conflicte (és a dir, capacitat per a accedir a coneixement rellevant – jurisprudència, costums socials, bibliografia; capacitat per a aclarir conceptes, etc.)	27	3,56	0,58	2

Capacitat per argumentar y raonar les seves decisions	27	3,70	0,54	2
Capacitat per escoltar bé i comunicar l'interès , el respecte, el suport, i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas	26	3,46	0,76	2
Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas	26	3,42	0,70	2
Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas	27	3,15	0,72	2
Capacitat per treballar en equip	27	2,52	1,09	4
Coneixement de les lleis autonòmiques	27	2,44	1,19	4
Coneixement de las lleis estatals	27	3,70	0,61	2
Coneixement de las lleis comunitàries	27	3,04	1,13	3
Coneixement del funcionament del sistema judicial	27	3,00	1,00	3
Coneixement de las creences y tendències generales de la població	27	2,52	0,89	3
Coneixement de las ciències del comportament (psicologia, sociologia, etc.)	27	2,04	0,90	4
Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes	25	2,36	0,86	4
Tolerància y comprensió	26	3,27	0,83	3
Paciència	26	3,08	0,80	2
Honestedat	26	3,77	0,65	3
Coneixement de si mateix	24	2,75	0,99	3
Justícia y vocació de servei	26	3,65	0,56	2
Imparcialitat	25	3,92	0,28	1
Independència	26	3,81	0,69	3
Coratge	24	2,88	1,03	4
Accessibilitat i amabilitat	24	3,50	0,59	2

Taula 2.1. Classificació de les competències, de major a menor rellevància

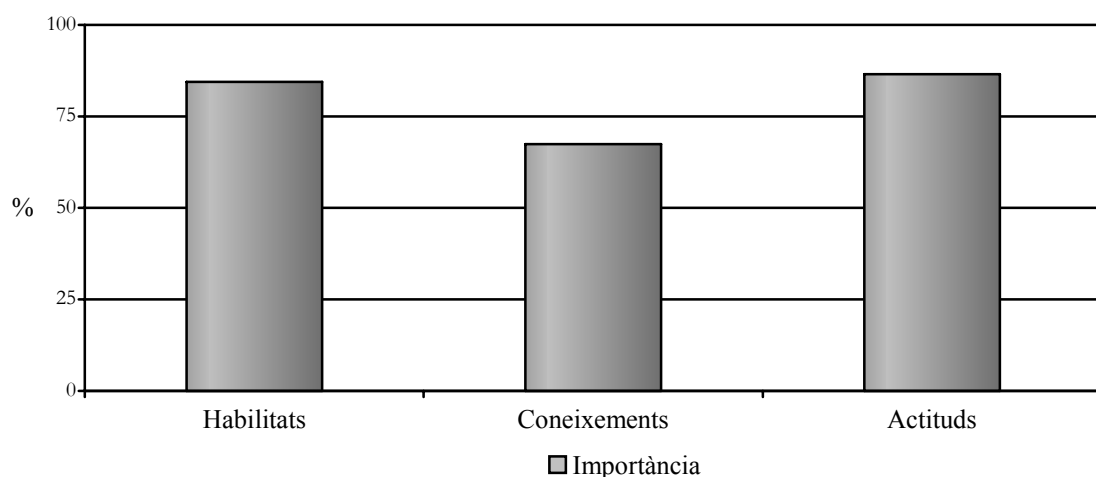
mitja	DE	DE QUINA IMPORTÀNCIA TÉ AQUESTA COMPETÈNCIA PER A SER UN BON JUTGE/A?
3,92	0,28	Imparcialitat
3,81	0,69	Independència
3,77	0,65	Honestedat
3,74	0,45	Capacitat per a identificar quin és el conflicte que es planteja en un cas (és a dir, identificar la informació més rellevant del cas; diferenciar els aspectes tècnics, ètics, legals; etc.)
3,72	0,54	Prudència
3,70	0,54	Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions
3,70	0,61	Coneixement de las lleis estatals
3,65	0,56	Justícia i vocació de servei
3,56	0,58	Capacitat necessària per a analitzar el conflicte (és a dir, capacitat per a accedir a coneixement rellevant -jurisprudència, costums socials, bibliografia; capacitat per a aclarir conceptes, etc.)
3,50	0,59	Accessibilitat i amabilitat
3,46	0,76	Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas
3,42	0,70	Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas
3,27	0,83	Tolerància y comprensió
3,15	0,72	Capacitat per sintetitzar y resumir el desenllaç de la deliberació del cas
3,08	0,80	Paciència

3,04	1,13	Coneixement de las lleis comunitàries
3,00	1,00	Coneixement del funcionament del sistema judicial
2,88	1,03	Coratge
2,75	0,99	Coneixement de si mateix
2,52	1,09	Capacitat para treballar en equip
2,52	0,89	Coneixement de las creences y tendències generales de la població
2,44	1,19	Coneixement de les lleis autonòmiques
2,36	0,86	Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes
2,04	0,90	Coneixement de les ciències del comportament (psicologia, sociologia, etc.)

Taula 2.2. Rellevància de les competències.

	mitja	DE	rang	mínima	mínima teòrica	màxima	màxima teòrica	% resultant
Habilitats	23,64	2,86	12	16	0	28	28	84,43
Coneixements	18,88	3,04	14	10	0	24	28	67,43
Actituds	34,60	3,81	16	24	0	40	40	86,50

Figura 2.2. Rellevància de les competències. Puntuació total

Comentaris Taules 2, 2.1 y 2.2, Figura 2.2:

En la taula 2.2 s'observa com l'àrea de les actituds i el de les habilitats, amb el 84% i 86% sobre la puntuació màxima a obtenir, són a les quals més importància atorguen els jutges A destacar l'àrea de les actituds en la qual apareix la puntuació mínima més elevada de les tres àrees amb 24 punts.

Les tres competències més importants són les actituds de la imparcialitat, la independència, i l'honestedat. I les tres menys importants són els coneixements sobre lleis, codis ètics, i ciències del comportament, com per exemple són la psicologia o la sociologia.

Respecte a l'acord entre els jutges a l'hora de donar importància a una o altra competència és bon en general, exceptuant les següents competències en les quals hi ha unes elevades De, a saber, la capacitat per a treballar en equip (DE = 1,09 i rang = 4), el coneixement de les lleis autonòmiques (DE = 1,19 i rang = 4), i la virtut del coratge (DE = 1,03 i rang = 4).

Podríem interpretar que això és deu al fet que aquests coneixements és una cosa que ja posseeixen abastament, mentre que les tres actituds indicades en primer lloc són de difícil aprenentatge.

Taula 3. Nivell de possessió de las competències
EL SEU COL·LECTIU PROFESSIONAL, EN QUINA
MESURA DISPOSA D'AQUESTA COMPETÈNCIA?

	Valors vàlids	mitja	DE	rang
Capacitat per a identificar quin és el conflicte que es planteja en un cas (és a dir, identificar la informació més rellevant del cas; diferenciar els aspectes tècnics, ètics, legals; etc.)	25	2,96	0,54	2
Capacitat necessària per a analitzar el conflicte (és a dir, capacitat per a accedir a coneixement rellevant - jurisprudència, costums socials, bibliografia; capacitat per a aclarir conceptes, etc.)	25	3,16	0,75	2
Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions	25	3,00	0,58	2
Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas	25	2,12	0,88	3
Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas	24	2,79	0,59	3
Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas	25	2,84	0,75	3
Capacitat para treballar en equip	25	2,16	0,90	3
Coneixement de las Lleis autonòmiques	24	2,04	1,00	4
Coneixement de las Lleis estatals	25	3,56	0,65	2
Coneixement de las Lleis comunitàries	25	2,36	0,91	3
Coneixement del funcionament del sistema judicial	25	2,92	0,76	3
Coneixement de las creences y tendències generales de la població	25	2,32	0,90	3
Coneixement de las ciències del comportament (psicologia, sociologia, etc.)	25	1,68	0,90	3
Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes	24	2,21	0,93	4

Tolerància y comprensió	25	2,76	0,72	3
Paciència	25	2,40	0,91	3
Honestedat	24	3,25	0,68	3
Coneixement de si mateix	24	2,71	0,86	3
Justícia i vocació de servei	24	2,96	0,69	2
Imparcialitat	24	3,50	0,51	1
Independència	24	3,04	1,08	4
Coratge	23	2,78	0,67	2
Accessibilitat i amabilitat	23	2,48	0,85	3
Prudència	24	3,04	0,69	2

Taula 3.1. Nivell de possessió de les competències. Puntuació total

	mitja	DE	rang	mínima	mínima teòrica	màxima	màxima teòrica	% resultant
Habilitats	19,04	3,97	18	10	0	28	28	68
Coneixements	17,04	3,65	16	8	0	24	28	60,86
Actituds	29,17	4,65	17	23	0	40	40	72,92

Comentaris Taulas 3 y 3.1:

L'àrea de les actituds és la que més disposen els jutges, obtenint un 73% sobre la puntuació màxima teòrica, i l'àrea dels coneixements és de la que menys disposen. Les tres competències de les quals disposen més els jutges són els coneixements sobre lleis estatals, les actituds de la imparcialitat i honestedat. I aquelles competències de les quals estan menor possessió són la capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas, el coneixement de les lleis autonòmiques, i de les ciències del comportament¹⁹. Afegir que tampoc existeix un molt acord respecte al grau de coneixement de les lleis autonòmiques on s'observa un rang de 4 i una DE bastant elevada (DE = 1)

¹⁹ Vegis Taula 5.

Aquests resultats semblen una mica il·lògics doncs precisament el que se suposa s'adquireix en les escola són els coneixements, mentre que les actituds s'adquireixen amb el temps i l'experiència, igual que les habilitats.

Taula 4. Formació en las competències

EN LA SEVA PROFESSIÓ, EN QUINA MESURA S'ENSENYA AQUESTA COMPETÈNCIA?	Valors vàlids	mitja	DE	rang
Capacitat per a identificar quin és el conflicte que es planteja en un cas (és a dir, identificar la informació més rellevant del cas; diferenciar els aspectes tècnics, ètics, legals; etc.)	25	2,56	0,77	3
Capacitat necessària per a analitzar el conflicte (és a dir, capacitat per a accedir a coneixement rellevant - jurisprudència, costums socials, bibliografia; capacitat per a aclarir conceptes, etc.)	25	2,84	0,85	3
Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions	25	2,96	1,10	4
Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas	25	2,04	0,93	4
Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas	24	2,42	0,88	3
Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas	25	2,20	0,96	4
Capacitat para treballar en equip	24	1,50	1,10	4
Coneixement de las Lleis autonòmiques	25	1,08	1,15	4
Coneixement de las Lleis estatals	25	3,20	0,76	2
Coneixement de las Lleis comunitàries	25	2,04	1,02	4
Coneixement del funcionament del sistema judicial	25	2,44	0,92	3
Coneixement de las creences y tendències generales	25	1,44	1,04	3

de la població				
Coneixement de las ciències del comportament (psicologia, sociologia, etc.)	24	1,08	0,97	3
Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes	24	1,46	1,14	3
Tolerància y comprensió	24	2,21	0,98	3
Paciència	24	2,17	1,05	4
Honestedat	23	2,91	0,90	3
Coneixement de si mateix	23	1,65	1,15	4
Justícia i vocació de servei	22	3,00	0,76	3
Imparcialitat	22	3,32	0,78	2
Independència	23	2,96	1,19	4
Coratge	22	2,18	1,10	4
Accessibilitat i amabilitat	22	2,59	1,14	4
Prudència	23	2,70	0,88	3

Taula 4.1. Formació en las competències. Puntuació total

	mitja	DE	rang	mínima	mínima teòrica	màxima	màxima teòrica	% resultant
Habilitats	16,34	4,31	20	7	0	27	28	58,36
Coneixements	12,83	4,92	17	2	0	22	28	45,82
Actituds	26,62	6,35	24	14	0	38	40	66,55

Comentaris 4 y 4.1:

A diferència de la importància i esbrinar quin grau de possessió tenen els jutges, entre ells no sembla haver molt acord a l'hora d'indicar en quin grau cadascuna de les competències s'ensenyen a la llarg del seu període de formació. Això ho demostren les elevades DE i rangs²⁰: en onze ítems s'han arribat a un rang de 4.

²⁰ Vegis Tauls 4

Per àrees, els jutges reben més formació en actituds i habilitats, abans que en coneixements. Les tres competències de les quals reben major formació són la que es refereix a la imparcialitat, sobre coneixement de les lleis estatals, i a adquirir un sentit de justícia i vocació de servei.

Interpretació: que no es presti tanta atenció a l'àrea dels coneixements en la formació fa suposar que és alguna cosa ja adquirida en la Llicenciatura.

Taula 5. Importància, disposició i formació de les competències

QUINA IMPORTÀNCIA TÉ AQUESTA COMPETÈNCIA PER A SER UN BON JUTGE/A?	EL SEU COL·LECTIU PROFESSIONAL, EN QUINA MESURA DISPOSA D'AQUESTA COMPETÈNCIA?	EN LA SEVA PROFESSIÓ, EN QUINA MESURA S'ENSENYA AQUESTA COMPETÈNCIA?
Imparcialitat	Coneixement de las Lleis estatals	Imparcialitat
Independència	Imparcialitat	Coneixement de las Lleis estatals
Honestedat	Honestedat	Justícia i vocació de servei
Capacitat para identificar quin es el conflicte que es planteja en un cas	Capacitat necessària para analitzar el conflicte	Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions
Prudència	Independència	Independència
Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions	Prudència	Honestedat
Coneixement de las Lleis estatals	Capacitat per argumentar i raonar les seves decisions	Capacitat necessària para analitzar el conflicte
Justícia i vocació de servei	Capacitat para identificar quin es el conflicte que es planteja en un cas	Prudència

Capacitat necessària para analitzar el conflicte	Justícia i vocació de servei	Accessibilitat i amabilitat
Accessibilitat i amabilitat	Coneixement del funcionament del sistema judicial	Capacitat para identificar quin es el conflicte que es planteja en un cas
Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas	Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas	Coneixement del funcionament del sistema judicial
Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas	Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas	Capacitat per a identificar incongruències argumentatives durant el procés de la deliberació del cas
Tolerància y comprensió	Coratge	Tolerància y comprensió
Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas	Tolerància y comprensió	Capacitat per a sintetitzar i resumir el desenllaç de la deliberació del cas
Paciència	Coneixement de si mateix	Coratge
Coneixement de las Lleis comunitàries	Accessibilitat i amabilitat	Paciència
Coneixement del funcionament del sistema judicial	Paciència	Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas
Coratge	Coneixement de las Lleis comunitàries	Coneixement de las Lleis comunitàries
Coneixement de si mateix	Coneixement de las creences y tendències generales de la població	Coneixement de si mateix

Capacitat para treballar en equip	Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes	Capacitat para treballar en equip
Coneixement de las creences y tendències generales de la població	Capacitat para treballar en equip	Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes
Coneixement de las Lleis autonòmiques	Capacitat per a escoltar bé i comunicar l'interès, el respecte, el suport i l'empatia a cadascuna de les parts implicades en el cas	Coneixement de las creences y tendències generales de la població
Coneixement dels codis ètics, professionals i recomanacions ètiques d'organitzacions reconegudes	Coneixement de las Lleis autonòmiques	Coneixement de las Lleis autonòmiques
Coneixement de las ciències del comportament	Coneixement de las ciències del comportament	Coneixement de las ciències del comportament

Comentari Taula 5:

S'observa que hi ha consens en que el coneixement de les ciències del comportament és la competència menys important, i com a tal és la que menys es disposa i la qual es dedica menys atenció per part dels docents, segons els propis jutges.

Anàlisi de relació entre variables

En aquesta anàlisi només vam mostrar les taules en les quals va haver significació estadística. A pesar de no haver una mostra molt homogènia entre homes i dones, i creients i no creients, ha hagut significació estadística en dues

competències: en el conèixer-se un a si mateix, i el coneixement del funcionament del sistema judicial. Vegin-se les següents taules:

Taula 6.1. Relació entre el sexe y el coneixement de un mateix

Sexe	Coneixement de si mateix, n (%)				Total casos vàlids
	poca	normal	bastant	molta	
Dona	2 (12,5%)	6 (37,5%)	3 (18,8%)	5 (31,3%)	16
Home	-	-	5 (83,3%)	1 (16,7%)	6
Significació	P (Pearson) = 0,039				

Taula 6.2. Relació entre la creença religiosa y el coneixement del funcionament del sistema judicial

Creient	Coneixement del funcionament del sistema judicial, n (%)				Total casos vàlids
	poca	normal	bastant	molta	
Sí	2 (15,4%)	3 (23,1%)	6 (46,2%)	2 (15,4%)	13
No	-	-	-	3 (100%)	3
Significació	P (Pearson) = 0,044				

En la taula 6.1 s'observa com els homes en general donen més importància al coneixement d'un mateix abans que les dones, on no totes opinen igual. Per la seva banda, els no creients són de l'opinió que tenir un coneixement sobre el funcionament del sistema judicial és molt important, mentre que els creients no tots opinen igual. No va haver relació alguna entre la importància que es donava a cada competència i el lloc on es cursa la llicenciatura.

CONCLUSIONS

Hem volgut explicitar en aquest estudi els valors actitud i els valors aspiracions que han de guiar el l'exercici professional del jutge per a que aquests exercici sigui, més enllà de no negligent, excel·lent.

És important treballar per promoure l'excel·lència professional dels jutges pels següents motius:

1. Per la gran responsabilitat social que tenen, responsabilitat que, allarg termini no pot mantenir-se si només es promouen i es persegueixen mínims deontològics no negligents.
2. Perseguir només els mínims també suposa un efecte desmotivador en el jutge, doncs aquest ha de estar en continu procés de formació continua i atent a la realitat canviant, la qual cosa demana innovació i motivació, i per això calen els màxims.
3. Els màxims no es poden exigir, però s'han de fomentar, la qual cosa exigeix dos tipus d'iniciatives:
 - a) Consensuar les aspiracions que els professionals consideren desitjables, deixant el grau de més menys realitzabilitat a les possibilitats de cadascú, de con compaginen la professió amb la seva vida privada, de com la visqui i de fins quin punt es vulgui millorar-la i prestigiar-la.
 - b) Introduir mesures organitzatives perquè l'exercici professional no només pertoca als professionals, sinó també a les organitzacions on duen a terme la seva tasca. Cal doncs política organitzativa, gestió del canvi i participació en les propostes del canvi.

4. Fins ara s'ha deixat el àmbit de l'ètica professional a la pròpia consciència personal i a l'autoregulació, però no se sap si aquesta autoregulació és en excés laxa per abandonada, per deixar-la suposada.
5. La nostra és una proposta d'autoregulació, com no pot ser d'altre manera si volen salvaguardar l'ètica, àmbit de l'adhesió voluntària, i l'excel·lència, més enllà de la no exigència i la mateixa per a tots. Però aquesta autoregulació es dota a sí mateixa de mecanismes de mesura, d'acords sobre les aspiracions que cal promoure i sobre els límits que no es poden ultrapassar.
6. Així la primera part d'aquest estudi analitza els 10 valors que cal s'encarnin en actitud alhora que en aspiracions: en actius a encarnar gradualment per cadascú segons la seva ètica personal i vivència professional; i en valors-aspiracions, com utopies, però consensuades, a les que tendir, l'horitzó axilògic al que asintòticament apropar-se, sense arribar-hi mai.
7. Les actituds permetran fer una selecció del jutge funcionari que vagi més enllà dels mers coneixements tècnics. I les aspiracions ens donaran una mesura objectiva per consensuada entre la professió, d'on cal anar i de si hem millorat respecte a deixar enrere errors i contradiccions, assumint l'aprenentatge històric.
8. Cal un canvi de perspectiva: si ara el jutge ha esperat que vingui l'usuari a ell, ara també cal contemplar la perspectiva de l'hospitalitat, de l'obertura: el jutge surt per informar del que hi ha, del que poden esperar d'ell els ciutadans, com a tasca prèvia e ineludible de la pedagogia de les expectatives dels usuaris i del bon coneixement del que hi ha per a que aquelles expectatives siguin fundades.
9. En la segona part hem sondejat el parer del jutges en formació inicial. Hi ha contradiccions, però hi ha una bona valoració de si mateixos. El fet que no volguessin contestar a dades estadístiques fa pensar en la

susceptibilitat, la manca de confiança en les persones que efectuem l'estudi: es pot generar confiança si un ja desconfia? No deixa de ser remarcable que consideren que estan ben formats en actituds i que els coneixements no són els més importants.

10. Respecte dels jutges en exercici des del 98, el fet que responguin dues persones és indicatiu de la baixa participació dels jutges en aquestes iniciatives: bé perquè el nivell d'autocomplacència es molt gran, bé perquè no creuen que serveixin de res aquests estudis, bé perquè no hi ha res donada la desorganització, l'endarreriment i l'excés de feina. No ho sabem, però sí ens deixa bastant desconcertats, no en afavoreix la confiança, que és, del que anem mancats.

Bibliografía

ANDRES IBÁÑEZ, P: *Justicia/Conflicto*. Madrid, Tecnos, 1988.

CARMENA, M: *Crónica de un desorden. Notas para reinventar la justicia*, Madrid, Alianza editorial, 1997.

CONSEJO GENERAL DEL PODER JUDICIAL: *Libro blanco de la Justicia*, Consejo General del Poder Judicial, 1997.

CORTINA ORTS, A (Coord.): *Diez palabras clave en ética de las profesiones*, Estella, Verbo Divino, 2000.

CORTINA, A: *Ética mínima*, Madrid, Tecnos, 1986.

HORTAL, A Y FERNÁNDEZ J.L (Coord): *La ética de las profesiones*, Madrid, Universidad Pontificia de Comillas, 1994.

MALEM SEÑA, J.F: “¿Pueden las malas personas ser buenos jueces?”, *Doxa* (24) 2001, pp. 5-59.

PICÓ Y JUNOY, J: *La imparcialidad y sus garantías: la abstención y recusación*, Barcelona, J. Bosch, 1998.

RICOEUR, P: *Le Juste*, Paris, Éditions Esprit, 1995.

RICOEUR, P: *Amor y justicia*, Madrid, Ed. Caparrós, 1996.

VIDAL MARSAL, S: *In-justicia*, Barcelona, Angle Editorial, 2002.

ANNEXE 1.

Test per als Jutges/es en Formació inicial

ESTUDIO JUECES Y VALORES Cuestionario para jueces

Estudio subvencionado por el Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada. Generalitat de Catalunya

Por favor, señale con una **X** la casilla que corresponda

Edad: Años **Sexo:** mujer varón **Estado civil:** soltero casado separado divorciado viudo

Creyente: no sí *En caso afirmativo, especifique la religión:* _____

Facultad y Universidad donde se licenció: _____

Por favor, subraye una opción para cada una de las tres preguntas

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Capacidad para identificar cuál es el conflicto que se plantea en un caso (es decir, identificar la información más relevante del caso; diferenciar los aspectos técnicos, éticos, legales; etc.)															
<i>Capacidad necesaria para analizar el conflicto (es decir, para acceder a conocimiento relevante -jurisprudencia, doctrina, doctrina social, bibliografía; capacidad para aclarar conceptos)</i>															
Capacidad para argumentar y razonar sus decisiones															
<i>Capacidad para escuchar bien y comunicar el interés del caso, el apoyo y la empatía a cada una de las partes implicadas</i>															
Capacidad para identificar incongruencias argumentativas durante el proceso de la deliberación del caso															
Capacidad para sintetizar y resumir el desenlace de la deliberación del caso															
Capacidad para trabajar en equipo															
Conocimiento de las leyes autonómicas															
Conocimiento de las leyes estatales															
Conocimiento de las leyes comunitarias															

Conocimiento del funcionamiento del sistema judicial	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de las creencias y tendencias generales de la población	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de las ciencias del comportamiento (psicología, sociología, etc.)	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
<i>Conocimiento de los códigos éticos, profesionales recomendaciones éticas de organizaciones recon</i>	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Tolerancia y comprensión	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Paciencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Honestidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de si mismo	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Justicia y vocación de servicio	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Imparcialidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Independencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Coraje	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Accesibilidad y amabilidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho

Prudencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
------------------	------	------	--------	----------	-------	----------	------	--------	----------	-------	------	------	--------	----------	-------

MUCHAS GRACIAS POR SU COLABORACIÓN

ANNEXE 2

ESTUDIO JUECES Y VALORES Cuestionario para jueces

Estudio subvencionado por el Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada. Generalitat de Catalunya

Por favor, señale con una **X** la casilla que corresponda

IMPORTANTE: Por favor, devuelva el cuestionario contestado por Fax al nº 93 602 22 49, o por correo electrónico a ethos@url.es

A la atención de Dra. Begoña Román
Ethos Ramon Llull
Universitat Ramon Llull

Edad: años **Sexo:** mujer varón **Estado civil:** soltero casado separado divorciado viudo

Creyente: no sí *En caso afirmativo, especifique la religión:* _____

Facultad y Universidad donde se licenció: _____

Indique el tiempo que dedica a cada una de las siguientes actividades:

Formación (cursos, conferencias, lectura, etc.)	<input type="text"/>	Horas mensuales
Análisis y revisión de casos	<input type="text"/>	Horas mensuales
Elaboración de documentos	<input type="text"/>	Horas mensuales
Otros (especifique): _____	<input type="text"/>	Horas mensuales
Ocio: _____	<input type="text"/>	Horas mensuales

Por favor, **subraye** una opción para cada una de las tres preguntas

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, ¿en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Capacidad para identificar cuál es el conflicto que se plantea en un caso (es decir, identificar la información más relevante del caso; diferenciar los aspectos técnicos, éticos, legales; etc.)															
Capacidad necesaria para analizar el conflicto (es decir, para acceder a conocimiento relevante -jurisprudencia, doctrina, doctrina social, bibliografía; capacidad para aclarar conceptos)															
Capacidad para argumentar y razonar sus decisiones															
Capacidad a la hora de utilizar las estructuras institucionales y los recursos para ayudar en el cumplimiento de la decisión tomada															
Capacidad para escuchar bien y comunicar el interés, el respeto, el apoyo y la empatía a cada una de las partes implicadas en el caso															
Capacidad de inmediación															
Capacidad para hacerse entender, a nivel oral y escrito , durante el juicio y en la emisión de la sentencia															
Capacidad para identificar los puntos de vista y valores morales de cada una de las partes implicadas en el caso															
Capacidad para que cada una de las partes implicadas en el caso puedan comunicar sus opiniones y sean escuchadas por otros															

Capacidad para identificar incongruencias argumentativas durante el proceso de la deliberación del caso	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
--	------	------	--------	----------	-------	----------	------	---------	----------	-------	------	------	--------	----------	-------

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, ¿en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Capacidad para sintetizar y resumir el desenlace de la deliberación del caso															
Capacidad para trabajar en equipo 															
Capacidad para la rapidez y eficiencia en el uso de los medios (servicios de secretaría, administración, etc.)															
Conocimiento de las leyes autonómicas 															
Conocimiento de las leyes estatales 															
Conocimiento de las leyes comunitarias 															
Conocimiento de la organización concreta donde trabaja															
Conocimiento del funcionamiento del sistema judicial 															
Conocimiento de las creencias y tendencias generales de la población 															
Conocimiento de las ciencias del comportamiento (psicología, sociología, etc.)															
<i>Conocimiento de los códigos éticos, profesionales recomendaciones éticas de organizaciones recon</i>															
 Tolerancia y comprensión 															

Paciencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Honestidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de si mismo	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					<i>En su profesión, ¿en qué medida se enseña esta competencia?</i>				
Justicia y vocación de servicio	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Imparcialidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Independencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Coraje	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Accesibilidad y amabilidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Prudencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	un poco	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho

MUCHAS GRACIAS POR SU COLABORACIÓN

ESTUDIO JUECES Y VALORES

Cuestionario para jueces

Estudio subvencionado por el Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada. Generalitat de Catalunya

Por favor, señale con una **X** la casilla que corresponda

Edad: años **Sexo:** mujer varón **Estado civil:** soltero casado separado divorciado viudo

Creyente: no sí *En caso afirmativo, especifique la religión:*

Facultad y Universidad donde se licenció:

CONFIDENCIAL

Este documento contiene información confidencial que no ha de ser divulgada o publicada sin el consentimiento de los responsables del estudio.

Por favor, **subraye** una opción para cada una de las tres preguntas

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Capacidad para identificar cuál es el conflicto que se plantea en un caso (es decir, identificar la información más relevante del caso; diferenciar los aspectos técnicos, éticos, legales; etc.)															
Capacidad necesaria para analizar el conflicto (es decir, capacidad para acceder a conocimiento relevante -jurisprudencia, costumbres sociales, bibliografía; capacidad para aclarar conceptos, etc.)															
Capacidad para argumentar y razonar sus decisiones															
Capacidad para escuchar bien y comunicar el interés, el respeto, el apoyo y la empatía a cada una de las partes implicadas en el caso															
Capacidad para identificar incongruencias argumentativas durante el proceso de la deliberación del caso															
Capacidad para sintetizar y resumir el desenlace de la deliberación del caso															
Capacidad para trabajar en equipo															
Conocimiento de las leyes autonómicas															
Conocimiento de las leyes estatales															
Conocimiento de las leyes comunitarias															
Conocimiento del funcionamiento del sistema judicial															
Conocimiento de las creencias y tendencias generales de la población															

CONFIDENCIAL

Este documento contiene información confidencial que no ha de ser divulgada o publicada sin el consentimiento de los responsables del estudio.

Según usted,	¿Qué importancia tiene esta competencia para ser un buen juez/a?					Su colectivo profesional, ¿en qué medida dispone de esta competencia?					En su profesión, en qué medida se enseña esta competencia?				
	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de las ciencias del comportamiento (psicología, sociología, etc.)	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de los códigos éticos, profesionales y recomendaciones éticas de organizaciones reconocidas	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Tolerancia y comprensión	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Paciencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Honestidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Conocimiento de si mismo	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Justicia y vocación de servicio	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Imparcialidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Independencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Coraje	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Accesibilidad y amabilidad	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho
Prudencia	nula	poca	normal	bastante	mucha	no tiene	poco	normal	bastante	mucho	nada	poco	normal	bastante	mucho

MUCHAS GRACIAS POR SU COLABORACIÓN

CONFIDENCIAL

Este documento contiene información confidencial que no ha de ser divulgada o publicada sin el consentimiento de los responsables del estudio.